

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra filosofie a společenských věd

Svědkové Jehovovi
v kontextu výchovně-vzdělávacího procesu
Diplomová práce

Autor: Bc. Ivana Havlová
Studijní program: N 7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – český jazyk a literatura
Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – občanská nauka
Vedoucí práce: Mgr. Hana Šebestová



Zadání diplomové práce

Autor:	Ivana Havlová
Studium:	P15P0309
Studijní program:	N7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor:	Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - český jazyk a literatura, Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - občanská nauka
Název diplomové práce:	Svědkové Jehovovi v kontextu výchovně-vzdělávacího procesu
Název diplomové práce AJ:	Jehovah's Witnesses in the Context of the Educational Process

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zabývá problematikou Svědků Jehovových v kontextu výchovně-vzdělávacího procesu. Cílem práce je zjistit, jak toto náboženství ovlivňuje postoje svých členů a jak se k této problematice staví RVP ZV, zejména vzdělávací obor Výchova k občanství a učitelé. Teoretická část zahrnuje vymezení základní terminologie. Na základě analýzy RVP ZV je sledována možná implementace zadané problematiky. Praktická část prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů nabídne na základě postojů respondentů hledání možných cest řešení.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2013 [cit. 2015-10-30]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-skolstvi/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani.docx>. ENGELHART, V. Kdo jsou Svědci Jehovovi?. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992, 55 s. HRABAL, F. Lexikon náboženských hnutí, sekt a duchovních společností. Bratislava: CAD Press, 1998, 516 s. ISBN 80-85349-79-5. NAKONEČNÝ, M. Sociální psychologie. Praha: Akademia, 2009, 498 s. ISBN 978-80-200-1679-9. VOJTÍŠEK, Z. Encyklopedie náboženských směrů v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství. Praha: Portál, 2004, 462 s. ISBN 80-7178-798-1. VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I Sociální psychologie. Praha: Grada Publishing, 408 s. 2009. ISBN 978-80-247-1428-8.

Garantující pracoviště: Katedra filosofie a společenských věd, Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Hana Šebestová

Oponent: Mgr. Martin Paleček, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 15.5.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala (pod vedením vedoucí práce, Mgr. Hany Šebestové) samostatně a uvedla jsem všechny použité zdroje.

V Hradci Králové dne:

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomová práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 1/2013 (Řád pro nakládání se školními a některými jinými autorskými díly na UHK).

Datum:

Podpis studenta:

Poděkování

V první řadě bych ráda poděkovala vedoucí práce Mgr. Haně Šebestové za odborné vedení diplomové práce a čas strávený při konzultacích. Dále pak všem Svědkům Jehovovým a učitelům, kteří mi byli ochotni poskytnout rozhovory a další cenné informace i rady, bez nichž by tato práce nemohla vzniknout.

Anotace

HAVLOVÁ, Ivana. *Svědkové Jehovovi ve výchovně-vzdělávacím kontextu*. Hradec Králové: Filosofická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018, 66 s., Diplomová práce

Diplomová práce se zabývá problematikou Svědků Jehovových v kontextu výchovně-vzdělávacího procesu. Cílem práce je zjistit, jak toto náboženství ovlivňuje postoje svých členů a jak se k této problematice staví RVP ZV, zejména vzdělávací obor Výchova k občanství, a učitelé. Teoretická část zahrnuje vymezení základní terminologie. Na základě analýzy RVP ZV je sledována možná implementace zadané problematiky. Praktická část prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů nabídne na základě postojů respondentů hledání možných cest řešení.

Klíčová slova: Svědkové Jehovovi, sociální skupina, žák, RVP ZV

Annotation

HAVLOVÁ, Ivana. *Jehovah's Witnesses in educational context*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2018, 66 pages, Diploma Thesis

The Diploma thesis deals with issues of Jehovah's Witnesses in educational process. The aim of the thesis is to discover the impact of this religion on opinion of its members, and also attitude of the FEP BE to the issue, particularly Civics and teachers. The Theoretical part involves definitions of basic terminology. The possible implementation of the issue is observed on the basis of FEP BE analysis. The practical part provides potential ways of solution, on the basis of opinions of respondents through semi-structured dialogues.

Key words: Jehovah's Witnesses, social group, pupil, FEP BE

Obsah

Úvod.....	10
Teoretická část	11
1 Společnost Svědků Jehovových.....	11
1.1 Vznik a vývoj organizace Svědkové Jehovovi	12
1.1.1 Vznik a vývoj organizace ve světě	12
1.1.2 Vznik a vývoj organizace Svědkové Jehovovi v České republice	15
1.2 Učení Svědků Jehovových.....	19
1.2.1 Odlišnosti od křesťanských církví	19
1.2.2 Základ učení – Víra ve dvojí „stádo“ spasených	22
1.2.3 Bible – kniha od Jehovy	24
1.2.4 Morální principy Svědků Jehovových	24
1.3 Společenství	27
1.3.1 Organizace Svědků Jehovových	27
1.3.2 Sbory Svědků Jehovových a shromáždění	27
1.3.3 Vliv společenství na osobnost jedince	28
1.3.4 Působení na děti a dospívající.....	30
2 Problematika náboženství Svědků ve školním prostředí	31
2.1 Dokumenty.....	31
2.1.1 Školský zákon.....	31
2.1.2 RVP ZV	32
2.2 Možné komplikace ve výuce	36
Praktická část	38
3 Metodologie	38
3.1 Cíle výzkumného šetření.....	38
3.2 Metody výzkumu	38
3.3 Výzkumný vzorek – Svědkové Jehovovi.....	40
3.4 Výzkumný vzorek – Učitelé VKO a ZSV	40
4 Postoje respondentů k problematice Svědků Jehovových ve výchovně-vzdělávacím systému	41
4.1 Postoje Svědků Jehovových.....	41

4.1.1	Postoj ke křesťanským svátkům	42
4.1.2	Ovlivnění školní docházky – školní akce	43
4.1.3	Ovlivnění školní docházky – negativní reakce učitelů a spolužáků	44
4.1.4	Problematika náboženství ve výuce očima Svědků	46
4.1.5	Vlastní iniciativa Svědků během výuky	48
4.2	Postoje učitelů VKO a ZSV	50
4.2.1	Možné komplikace a jejich řešení	50
4.2.2	Výuka tematiky náboženství na ZŠ a SŠ	52
4.2.3	Přístupnost učitelů vůči aktivnímu zapojení Svědků Jehovových do výkladu.....	55
4.3	Cesty řešení	57
Závěr		60
Seznam použité literatury		63
Seznam příloh		66

Úvod

Přesto, že je Česká republika jednou z nejvíce ateistických zemí Evropy, objevuje se v naší společnosti velké množství různých náboženských skupin. U jejich příslušníků víra větší či menší měrou ovlivňuje jejich fungování ve společnosti, názory, postoje i socializaci. Jednou takovou skupinou jsou i Svědkové Jehovovi.

Cílem diplomové práce je zjistit, jak náboženství Svědků Jehovových u svých mladých členů ovlivňuje výchovně-vzdělávací proces a nalezení cest řešení případných komplikací. K dosažení cíle jsou zvoleny následující metody. Teoretický výzkum prostřednictvím analýzy RVP ZV, dále metoda pozorování, a nakonec polostrukturované rozhovory se Svědky a učiteli předmětů Výchova k občanství a Základy společenských věd.

Práce je koncipována do dvou částí – teoretické a praktické. Teoretická část se skládá ze dvou podkapitol. První podkapitola obsahuje popis společnosti Svědků Jehovových, jejich historii ve světě i v České republice, základy jejich učení a principy, na kterých společenství Svědků funguje. Druhá podkapitola se věnuje rozboru dvou velmi důležitých školských dokumentů – Školského zákona a RVP ZV, a posléze též nastínění hypotetické problematiky Svědků ve školním prostředí.

Praktická část se zabývá kvalitativním výzkumným šetřením. V její první části, nazvané „Metodologie“, je obsažen popis využitých metod výzkumu, cíle výzkumu a obecná charakteristika výzkumného vzorku. Druhá část se věnuje postojům respondentů (Svědků a učitelů Výchovy k občanství/Základů společenských věd) k problematice Svědků Jehovových ve výchovně-vzdělávacím procesu. Na základě těchto postojů jsou poté navrženy cesty řešení.

Diplomová práce by mohla být přínosem pro pedagogické pracovníky, zejména pro učitele Výchovy k občanství, jelikož v tomto předmětu se můžeme s problematikou náboženství setkat nejčastěji. Dále pak pro samotné Svědky Jehovovy, protože práce zprostředkovává i pohledy učitelů, tudíž dává možnost vidět problematiku i z opačného úhlu pohledu. A koneckonců, velký přínos by mohla mít i pro všechny, co se chtějí dozvědět více o náboženských skupinách a nevěřit předsudkům, jelikož, slovy klasika: „*Poznání představuje konec strachu.*“

Teoretická část

1 Společnost Svědků Jehovových

Dle Zdeňka Vojtíška se Svědkové Jehovovi považují za „*hlasatele přicházejícího soudu nad světem v podobě kosmické armagedonské bitvy a za hlasatele brzkého příchodu Božího království na zemi*.“¹ Autor Lexikonu náboženských směrů, František Richard Hrabal, označuje Svědky Jehovovy jako „*křesťanskou fundamentalistickou sektu*“.² Vojtěch Engelhart se proti Svědkům vymezuje poměrně ostřeji a označuje je za pseudokřesťanskou náboženskou sektu.³ Oproti tomu se sami Svědkové považují za pravé křesťany, kteří uctívají Jehovu, snaží se napodobovat Ježíše Krista a pomáhají ostatním lidem dozvědět se pravdu o Bibli a Božím království.⁴

Na svých oficiálních stránkách, které spravuje přímo vedení Organizace Svědků Jehovových, se konkrétně vymezují slovy: „*We come from hundreds of ethnic and language backgrounds, yet we are united by common goals. Above all, we want to honor Jehovah, the God of the Bible and the Creator of all things. We do our best to imitate Jesus Christ and are proud to be called Christians. Each of us regularly spends time helping people learn about the Bible and God's Kingdom. Because we witness, or talk, about Jehovah God and his Kingdom, we are known as Jehovah's Witnesses.*“⁵

Jedná se o poměrně velkou společnost, jelikož Svědkové Jehovovi působí, podle údajů na oficiálních stránkách organizace, ve 240 zemích. Počet Svědků

¹ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. Praha: Portál, 2004, 462 s. ISBN 80-7178-798-1. s. 97.

² HRABAL, F. R. *Lexikon náboženských hnutí, sekt a duchovních společenství*. Bratislava: Cad Press, 1998, 516 s. ISBN 80-85349-79-5. s. 383.

³ ENGELHART, Vojtěch. *Kdo jsou svědci Jehovovi?*. Olomouc: Matice cyrilometodějská Olomouc, 1992, 55 s.

⁴ *Oficiální stránky svědků Jehovových: jw.org* [online]. [cit. 2016-12-19]. Dostupné z: <https://www.jw.org/cs/>

⁵ *Jehovah's Witnesses organization: jw.org* [online]. [cit. 2018-10-08]. Dostupné z: <https://www.jw.org/en/>

Jehovových je momentálně 8 220 105, počet bezplatných domácích biblických studujících je téměř o milion a půl vyšší – 9 708 968. Památné slavnosti se účastní neuvěřitelných 19 862 783 lidí a na světě působí celkem 118 016 sborů.⁶

1.1 Vznik a vývoj organizace Svědkové Jehovovi

Pro pochopení problematiky tohoto náboženského směru, je nutné zaměřit se mimo jiné i na jeho historii. Proto je následující část textu věnována popisu vzniku a následnému vývoji organizace jak ve světě, tak i v České republice.

1.1.1 Vznik a vývoj organizace ve světě

Podle Prokopa Remeše jsou první základy Svědků Jehovových spojovány s rozpadem jednoho z nejvýznamnějších hnutí moderního křesťanství – adventismu. Tento rozpad byl způsoben zejména tím, že jeho zakladatel William Miller ohlásil konec světa na 22. října 1844, ale v tento dlouho očekávaný den se nic nestalo. Následně se adventismus rozpadl do několika skupin.⁷

Jednou z nich byla malá skupina kolem časopisu Půlnoční křik (The Midnight Cry), jejímž kazatelem byl Jonas Wendel. Lidé, kteří v této skupině působili, zastávali názor, že apokalyptické události, které měly přijít v roce 1844, se ve skutečnosti vztahují k roku 1873. Touto myšlenkou byl hluboce ovlivněn i Charles Taz Russel, s nímž jsou obvykle spojovány počátky Svědků Jehovových.⁸

Charles Taz Russel se narodil 16. února 1852 v Pittsburghu (Pensylvánie) v dobře situované rodině obchodníka s pánskými oděvy. Branislav Martinek ve své publikaci *Náboženství, společnost a stát* k jeho osobnosti také uvádí, že byl vychován jako presbyterián, časem vstoupil do kongregacionalistické církve a později navázal kontakt s adventisty. Je obecně známo, že Russel byl velmi ovlivněn již zmiňovaným Jonesem Wendelem. Martinek ale uvádí, že mužem, který ho inspiroval nejvíce, byl

⁶ *Oficiální stránky svědků Jehovových: jw.org* [online]. [cit. 2016-12-19]. Dostupné z: <https://www.jw.org/cs/svedkove-jehovovi/>

⁷ REMEŠ, Prokop. *Svědkové Jehovovi: historický přehled*. Praha: Oliva, 1995. Přednášky, studie a texty. ISBN 80-85942-03-8. s. 4.

⁸ Tamtéž, s. 4.

Nelson Barbour, vydavatel periodika Hlasatel jitra (Herald of the Morning). Russel byl nejprve zástupcem tohoto periodika, ale po názorovém rozporu s Barbourem v roce 1879 od této skupiny odstoupil a založil svůj vlastní okruh lidí kolem nově vzniklého časopisu Strážná věž (Watch Tower).⁹

Kolem Sionské strážné věže se, podle Prokopa Remeše, rychle zformovalo progresivně rostoucí hnutí, které mělo v roce 1880 celkem 30 studijních skupin. Toto hnutí bylo pojmenováno Mezinárodní badatelé bible a v roce 1881 byla založena hospodářská kooperace Sionská traktátní společnost Strážná věž. Tři roky poté, roku 1884, byla úředně registrována jako organizační a vydavatelské centrum hnutí, jehož prezidentem byl Russel. Právě proto je rok 1884 dnešními Svědky udáván jako rok vzniku jejich společnosti.¹⁰

Russel se nejvíce prosadil svou myšlenou, že v roce 1878 začalo „neviditelné“ zmrtvýchvstání vybraných křesťanů, takže bylo původní proroctví naplněno. Mimo to se domníval, že aby byla Bible dobře pochopena, musí být vysvětlena, což může udělat pouze on. Podle Martinka o sobě hovořil jako o „Božích ústech“ a v tomto duchu napsal velké množství publikací, článků a brožur.¹¹ Vojtěch Egnelhat se o Russelovi vyjádřil jako o člověku s nezářným morálním profilem, jehož příčinou byla zejména nevěra, neplacení alimentů nebo náboženský podvod, kdy nabízel za velmi vysokou cenu „zázračnou přenici“.¹²

Příchod Božího království na zem, kdy dojde k viditelnému příchodu Ježíše Krista, ohlašoval na rok 1914. V roce 1914 ale příchod nenastal a za dva roky poté umírá Russel. Tyto dvě skutečnosti způsobily zklamání, díky nimž se hnutí téměř rozpadlo.

⁹ MARTINEK, Branislav. *Náboženská společnost a stát: Historie svědků Jehovových v Československu*. Praha: Dingir, 2000. Přednášky, studie a texty. ISBN 80-902528-3-4. s. 5.

¹⁰ REMEŠ, Prokop. *Svědkové Jehovovi: historický přehled*. Praha: Oliva, 1995. Přednášky, studie a texty. ISBN 80-85942-03-8. s. 7.

¹¹ MARTINEK, Branislav. *Náboženská společnost a stát: Historie svědků Jehovových v Československu*. Praha: Dingir, 2000. Přednášky, studie a texty. ISBN 80-902528-3-4. s. 5.

¹² ENGELHART, Vojtěch. *Kdo jsou svědci Jehovovi?*. Olomouc: Matice cyrilometodějská Olomouc, 1992, 55 s., s. 8.

Dle Prokopa Remeše Russel chtěl, aby po jeho smrti vedlo organizaci Badatelů kolektivní vedení. To se ale nestalo a do čela organizace byl pověřen advokát Joseph Franklin Rutherford. Během jeho působení vstoupily Spojené státy do války a Badatelé Bible odmítli nastoupit na vojenskou službu, díky čemuž byl Rutherford zatčen a uvězněn. Po válce se ale opět ujal vedení a hnutí začalo rychle prosperovat. Bylo ale nutné vyřešit apokalyptickou otázku, a tak Rutherford stanovil konec světa na rok 1925. Tento rok předpověděl s takovou jistotou, že pět let před ním dokonce spustil prorockou kampaň, a to vydáním traktátu Miliony nyní žijících nikdy nezemřou. Jeho stoupenci začali prodávat své majetky, ale v roce 1925 se opět nic nestalo, a tak nastalo zklamání, stejně jako v roce 1914.¹³

V roce 1931 se hnutí začalo oficiálně nazývat Svědkové Jehovovi a mimo to udělal Rutherford zásadní změny v jeho struktuře. Prokop Remeš konkrétně uvádí, že byli všichni volení funkcionáři organizace sesazeni a nahrazeni novými lidmi a byl stanoven systém kontroly jednotlivých sborů. Mimo to byla zavedena speciální terminologie, konkrétně věrný a rozvážný služebník byl přejmenován na otroka a hierarchie dohlížitelů na hierarchii dozorců, a v neposlední řadě byla v rámci opatření a kontroly členů zavedena četná opatření. Mezi tato opatření patřil zákaz účasti na politickém životě, zákaz symbolických gest (pozdrav vlajce, pozdrav hlavě státu, zpěv hymny), zákaz slavení svátků a tak dále. Všechny již zmiňované projevy byly považovány za zradu teokratické vlády Boží a za přežitky pohanství. Díky Rutherfordovi a jeho opatřením se podařilo uvnitř hnutí nastolit pevnou disciplínu a docílit tak vysoké ukázněnosti a poslušnosti jeho členů.¹⁴

Po smrti Rutherforda byl do čela společnosti jmenován Nathan Homer Knorr, který se proslavil zejména tím, že zdůrazňoval formální stránku propagace společnosti. V rámci této problematiky vytvořil systém celoživotního proškolení, jehož hlavním úkolem bylo naučit Svědky efektivně diskutovat s lidmi. Tyto jeho snahy bezesporu

¹³ REMEŠ, Prokop. *Svědkové Jehovovi: historický přehled*. Praha: Oliva, 1995. Přednášky, studie a texty. ISBN 80-85942-03-8. s. 11.

¹⁴ Tamtéž, s. 13.

přinesly své ovoce, jelikož během jeho působení počet členů fenomenálně vzrostl a jejich učení se velmi rozšířilo.¹⁵

Na počátku 60. let se ale situace obrátila a počet Svědků se snížil, a proto v rámci zvýšení propagace začalo být ohlašováno nové prorocké datum, a to rok 1975. Rok 1975 ale opět skončil neúspěchem, což vedlo opět k reorganizaci celého vedení, která s sebou nesla i určité krize. Snad nejznámější je případ Raymonda Franze (synovec Fredericka Franze – předseda Společnosti Strážná věž), který byl z organizace vyloučen. Nesouhlasil totiž s naukou „této generace“, která objasňovala, že armagedon přijde v průběhu života generace, jež zažila rok 1914.¹⁶

Po smrti Franze byl na jeho místo zvolen Milton George Henschel a od té doby se začíná od nauky „této generace“ pomalu odstupovat, jelikož sám Henschel se narodil v roce 1920, a tak ani on rok 1914 nezažil.¹⁷

1.1.2 Vznik a vývoj organizace Svědkové Jehovovi v České republice

Podle Branislava Martinka lze počátek působení Svědků Jehovových v České republice datovat do roku 1907, kdy do Čech začal docházet Gernot Erler. Erler byl německé národnosti a rozšiřoval Russellovy spisy, jejichž prostřednictvím rozhlašoval konec světa roku 1914.¹⁸ V publikaci Svědkové Jehovovi v České republice, která byla publikována Svědky, stojí, že „*jeho poselství bylo dychtivě přijato lidmi, kteří toužili po biblické pravdě. Český národ má svým založením náklonnost k Bohu, proto počet zájemců roste.*“¹⁹

I Martinek uvádí, že počet sympatizantů stále rostl a v již v roce 1916 se v Mostě konala pravidelná zasedání Badatelů bible. K doзору nad činností Společnosti v ČSR byl zmocněn Michal Salta, který oznámil na Ministerstvu vnitra, že se ustanovilo Mezinárodní sdružení vážných badatelů bible. Ministerstvo se však

¹⁵ Tamtéž, s. 16.

¹⁶ Tamtéž, s. 17.

¹⁷ Tamtéž, s. 19.

¹⁸ MARTINEK, Branislav. *Náboženská společnost a stát: Historie svědků Jehovových v Československu*. Praha: Dingir, 2000. Přednášky, studie a texty. ISBN 80-902528-3-4. s. 9.

¹⁹ *Kdo jsou svědkové Jehovovi?: Svědkové Jehovovi v České republice*. [S.l.: s.n., 1993], 14 s. s. 5.

k tomuto podání nijak nevyjádřilo, a tak hnutí stále nebylo organizováno a registrováno jako spolek.²⁰

Registrace se podařila až v roce 1930, kdy vznikly dva spolky, které převzaly právní zodpovědnost za společenství. První se nazýval Strážná věž, biblická a traktátní společnost, československá větev se sídlem v Praze, jejímž úkolem bylo zejména překládat zahraniční publikace. Druhý spolek nesl jméno Mezinárodní sdružení badatelů, československá větev se sídlem v Praze, jenž převzal právní odpovědnost za všechny kazatele.²¹ O rok později přijali Badatelé bible v Československu jméno Svědkové Jehovovi.²²

V publikaci Svědkové Jehovovi v České republice je uvedeno, že již v roce 1932 se v Praze konal první Mezinárodní sjezd v českých zemích, kterého se zúčastnilo 1500 osob. Zároveň se kromě časopisu Strážná věž začal vydávat i druhý významný časopis – Zlatý věk, jenž byl předchůdcem dnešního Probuďte se! Zlatý věk byl více zaměřen na rodinný život a poskytoval rady, jak zvládat každodenní životní problémy.²³

Je obecně známo, že Svědkové Jehovovi nebyli ve svých počátcích ze strany vlády nijak podporováni, ale s příchodem Adolfa Hitlera se jejich postavení ještě více zkomplikovalo. Ve výše uvedené publikaci je dokonce poznamenáno, že pro Svědky začal „počátek období nepředstavitelného utrpení.“²⁴ Martinek se k tomuto tématu vyjadřuje více a popisuje, že v roce 1938 byla veškerá jejich shromáždění zakázána, Svědkové byli pronásledováni a posíláni do koncentračních táborů.²⁵ Během druhé světové války se tak počet zatčených vyšplhal až na polovinu všech členů, ale tyto okolnosti spíše paradoxně vedly k utvrzení přesvědčení zbylých představitelů.

²⁰ MARTINEK, Branislav. *Náboženská společnost a stát: Historie svědků Jehovových v Československu*. Praha: Dingir, 2000. Přednášky, studie a texty. ISBN 80-902528-3-4. s. 9.

²¹ Tamtéž, s. 12.

²² Tamtéž, s. 13.

²³ *Kdo jsou svědkové Jehovovi?: Svědkové Jehovovi v České republice*. [S.l.: s.n., 1993], 14 s. s. 6.

²⁴ Tamtéž, s. 7.

²⁵ MARTINEK, Branislav. *Náboženská společnost a stát: Historie svědků Jehovových v Československu*. Praha: Dingir, 2000. Přednášky, studie a texty. ISBN 80-902528-3-4. s. 19.

Po druhé světové válce začala organizace pracovat na obnovení své činnosti a již 2. listopadu 1945 Svědkové Jehovovi ohlásili tuto skutečnost na Ministerstvu vnitra. Dle Martinka do roka začala být Ministerstvu vnitra tato organizace podezřelá, jelikož některá její počínání byla zjevně protistátního charakteru, respektive proti lidově demokratické společnosti.²⁶ Podezření bylo zapříčiněno nejen konkrétními činnostmi organizace, ale také tím, že její centrum sídlilo v USA.

29. listopadu 1948 proběhla likvidace organizace Svědků Jehovových. Tato nepříjemná událost byla doprovázena zabavením veškeré literatury v kanceláři Společnosti v Praze a domovními prohlídkami. Prohlídky probíhaly podle instrukcí, které StB dostala od Ministerstva vnitra, a k nimž byla příloha, kde jsou Svědkové popisováni jako „*osoby na nízkém stupni inteligence, velikáši, reakcionáři, osoby vychytralé, jejichž zásady víry naprosto primitivní jsou většinou sekty chápány fanaticky.*“²⁷ Mimo to byli zatčeni a následně vězněni všichni pracovníci pražské odbočky Společnosti a další byli posláni na nucené práce. Dle Martinkových slov se ti, kteří unikli zatčení „*uchýlili do podzemí, ke studiu časopisu Strážná věž, který byl nyní do republiky pašován a zde tajně rozmnožován, se scházeli v bytech po malých skupinách.*“²⁸

V roce 1950 byla většina Svědků propuštěna, ale jejich svoboda netrvala dlouho. V publikaci Svědkové Jehovovi v České republice je uvedeno, že 4. února 1952 začala další vlna pronásledování, během níž bylo uvězněno 190 osob a představitelé byli obviněni z podvracení republiky, špionáže a velezrady. Věznění trvalo až do roku 1960, kdy byla vyhlášena amnestie, ale ani poté pronásledování zcela neskončilo. K této problematice se autor výše uvedené publikace vyjadřuje slovy: „*Jejich mravní sílu a věrnost nemohl potlačit zákaz ani vězení. Tato skupina lidí, kteří jsou pevní ve své víře, odmítla dát se duchovně nebo mravně zničit, a tak se stala terčem krutého pronásledování. Na jejich odvahu mohou být všichni Češi hrdí.*“²⁹

²⁶ MARTINEK, Branislav. *Náboženská společnost a stát: Historie svědků Jehovových v Československu*. Praha: Dingir, 2000. Přednášky, studie a texty. ISBN 80-902528-3-4. s. 22.

²⁷ Tamtéž, s. 26.

²⁸ Tamtéž, s. 29.

²⁹ *Kdo jsou svědkové Jehovovi?: Svědkové Jehovovi v České republice*. [S.l.: s.n., 1993], 14 s. s. 9.

Je nesporné, že se v těchto nepřívětivých časech Svědkové zachovali velice odvázně, nasnadě je ale otázka, jestli tak jednali ze svého vlastního morálního přesvědčení, nebo díky nařízení organizace.

Po revoluci, v roce 1989 byla opět obnovena jejich činnost a v roce 1993 udělilo Ministerstvo kultury Svědkům Jehovovým právní registraci. Od té doby se jejich učení stále více rozšiřuje a počet Svědků narůstá.

1.2 Učení Svědků Jehovových

Zdeněk Vojtíšek ve své publikaci Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice uvádí, že učení Svědků Jehovových je „*protestantismus s viditelnými stopami probuzenecké tradice. Charakterizuje ho biblický fundamentalismus s řadou prvků, které zdůrazňují odlišnost od křesťanských církví.*“³⁰ Je obecně známo, že ačkoli se označují za křesťany, považují některé křesťanské prvky za nástroj Satana. Této tematice jsou věnovány následující podkapitoly.

1.2.1 Odlišnosti od křesťanských církví

Prvním znakem, kterým se liší učení Svědků Jehovových od křesťanského, je označení Boha osobním jménem Jehova. V publikaci, Kdo jsou svědkové Jehovovi se uvádí, že toto osobní jméno odlišuje pravého Boha od ostatních, falešných, bohů, jelikož „Bůh“, „Hospodin“ a „Stvořitel“ jsou pouze tituly, a tak mohou být použity pro větší množství osob.³¹ Podle toho také vzniklo označení Svědkové Jehovovi. V publikaci, Co Bible doopravdy říká je uvedeno, že toto jméno si dal Bůh sám, a to z důvodu jeho významu. Jméno Jehova se dá totiž vyložit jako možnost „*splnit každý svůj slib a může uskutečnit jakýkoli záměr, který si předsevzal.*“³²

Ve výši uvedené publikaci se ohledně Jehovy uvádí také to, že je milující, laskavý, milosrdný, není odpovědný za strasti ve světě a nesnáší pohled na utrpení jednotlivých lidí. O nás všechny se osobně zajímá a přeje si, abychom se k němu přiblížili, stali se jeho přáteli. Je to nejcennější přátelství, které můžeme mít a dosáhneme ho zkoumáním Bible.³³

Svědkové Jehovovi také neuznávají víru v Boží Trojici, což souvisí s odmítáním existence duše. Na rozdíl od téměř všech náboženství tvrdí, že „*když člověk zemře, přestane prostě existovat. Smrt je opakem života. Žádná část člověka*

³⁰ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. Praha: Portál, 2004, 462 s. ISBN 80-7178-798-1. s. 98.

³¹ *Kdo jsou svědkové Jehovovi?: Svědkové Jehovovi v České republice*. [S.l.: s.n., 1993], 14 s.s. 4.

³² *Co Bible doopravdy říká?*. New York: Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania, 2009. s. 14.

³³ Tamtéž, s. 10. – 17.

nepřežívá smrt těla. ³⁴ Člověk tedy nemá nesmrtelnou duši či ducha a s lidskou smrtí zanikají i myšlenky. Tato myšlenka je většinou vyjadřována metaforou k plamenu svíčky, která zní: „*Náš život je jako plamen svíčky. Když plamen zhasne, nikam nepřečází. Jednoduše už není.*“ ³⁵ Smrtelnost člověka podle Svědků nebyl Jehovův úmysl, ale umíráme díky zděděnému hříchu Adama a Evy, kteří Jehovu neposlechli. Také ale říkají, že smrt není nic strašného, jelikož mrtví odpočívají a nijak netrpí. ³⁶ Je obecně známo, že se Svědkové smrti nijak nebojí a přijímají ji s klidem. Jedním z důvodů, proč tomu tak je, je výše zmíněné přesvědčení, že mrtví netrpí. Další důvody budou taktéž v práci uvedeny.

Následným znakem křesťanství, který Svědkové Jehovovi považují za projev Satana, je úcta ke kříži. Jejich výklad Bible totiž tvrdí, že Ježíš byl přibit na kůl, nikoli na kříž. Ježíše označují jako Mesiáše neboli Krista a jsou přesvědčeni, že již před tím, než přišel na zem, žil v nebi jako duchovní bytost. Přišel na zem, aby lidem poskytl příklad dokonalé poslušnosti Boha a po své smrti, nikoli ukřižování, se vrátil do nebe, usadil se po Boží pravici, a tam dále čekal, až mu dá Bůh královskou moc. ³⁷ Zde za zmínku stojí polemika Vojtěcha Engelharta, který toto tvrzení vyvrací tím, že Ježíš musel být rozhodně přibit na kříž latinského tvaru, jelikož na kůl se nedá přibít hřeby a v Bibli je psáno o tom, jak Ježíš ukazuje „nevěřícímu“ Tomášovi rány po hřebech. Mimo to se kříž používal jako křesťanský symbol už v nejstarší době, takže podle něho není sebemenší důvod, aby se považoval za pohanský a satanský symbol. ³⁸

Nejvíce viditelnou a diskutovanou odlišností jsou oslavy křesťanských svátků a stejně tak narozenin a jmenin. V práci Svědkové Jehovovi – odmítání tradičních svátků, narozenin a jmenin je uvedeno, že tyto svátky Svědkové „*považují za přežitky*

³⁴ Tamtéž, s. 58.

³⁵ Tamtéž, s. 59.

³⁶ Tamtéž, s. 65.

³⁷ Tamtéž, s. 46.

³⁸ ENGELHART, Vojtěch. *Kdo jsou svědci Jehovovi?*. Olomouc: Matice cyrilometodějská Olomouc, 1992, 55 s., s. 15.

pohanských tradic, vycházejí z jiných náboženství a jsou tudíž dílem a nástrahami od Satana.“³⁹

Co se týče jednoho z nejvýznamnějších křesťanských svátků, Vánoc, tak jsou, podle informací ve výše zmíněné publikaci, Svědkové přesvědčeni, že je Jehova neschvaluje z toho důvodu, že mají kořeny v pohanských zvycích, konkrétně ve svátcích spojených s oslavováním Boha Saturna a vzniku Slunce. Kromě toho si Jehova, podle jejich výkladu Bible přál, aby oslavovali jeho smrt, nikoli jeho narození. A koneckonců samotné datum narození Ježíše není jisté.⁴⁰ Tuto skutečnost uznávají i katolíci a Engelhart též píše, že dobu slavení Vánoc stanovil papež Liberius z toho důvodu, že chtěl pohanským svátkům dát křesťanský smysl, a tak zatlačit pohanský zvyk zvykem křesťanským, na čemž není nic špatného.⁴¹

Stejně tak Svědkové neslaví ani „Tři Krále“, jelikož to podle jejich učení nebyli králové, ale chaldejští mágové, kteří provozovali pohanské hvězdopravectví a hvězda nebyla Božím, nýbrž Satanovým znamením.⁴²

Podle údajů uvedených ve zmíněné práci, je zřejmé, že Svědkové Jehovovi v České republice Vánoce opravdu neschvalují, neslaví je, ale víceméně je respektují. Jako náhrada za vánoční svátky jim slouží „Gift day“, což je den, který nemá pevně stanovené datum, ale volí si ho Svědkové v rámci rodiny, nebo své komunity. V tento den se všichni sejdou, pro děti jsou přichystány různé soutěže, za které mohou dostávat ceny nebo dary.⁴³

Druhý významný svátek, Velikonoce, Svědkové taktéž neslaví, a to z toho důvodu, že si Ježíš přál, jak už bylo zmíněno v předchozích odstavcích, aby se slavilo jeho úmrtí. A Velikonoce jsou oslavy jeho zmrtnýchvstání. Dalším důvodem je skutečnost, že jsou Velikonoce spojovány s vajíčky a zajícem, což jsou symboly

³⁹ *Svědkové Jehovovi – odmítání tradičních svátků, narozenin a jmenin* [online]. [cit. 2016-12-20].

Dostupné z: http://www.hks.re/wiki1/doku.php?do=export_pdf&rev=0&id=svedkovejehovovi. s. 4.

⁴⁰ Tamtéž, s. 5.

⁴¹ ENGELHART, Vojtěch. *Kdo jsou svědci Jehovovi?*. Olomouc: Matice cyrilometodějská Olomouc, 1992, 55 s., s. 27.

⁴² Tamtéž, s. 28.

⁴³ *Svědkové Jehovovi – odmítání tradičních svátků, narozenin a jmenin* [online]. [cit. 2016-12-20].

Dostupné z: http://www.hks.re/wiki1/doku.php?do=export_pdf&rev=0&id=svedkovejehovovi s. 5.

plodnosti a Jehova by jistě nechtěl, aby se oslavy jeho syna slavily skrze pohanské svátky plodnosti.⁴⁴

Stejně jako narození Ježíše, neslaví Svědkové Jehovovi ani své vlastní narozeniny. Podobně jako Vánoce či Velikonoce spojují i narozeniny s pohanskými zvyky, astrologií a horoskopy. Také v samotné Bibli jsou Vánoce uvedeny dvakrát a pokaždé dopadly špatně, tudíž jsou Svědky brány jako něco negativního. Po celém světě je slavení narozenin nejen rituálem, ale taktéž je spojováno s rodinným setkáním, či s oslavou v kruhu přátel, a tak se občas dělají malé výjimky, a to zejména u malých dětí.⁴⁵

Jelikož se právě oslavy nejrůznějších křesťanských svátků velmi promítají do školního prostředí, bude se práce touto tematikou zabírat podrobněji i v praktické části, kde bude zaostřeno zejména na to, jak tuto skutečnost vnímají žáci druhého stupně základní školy i na to, jak ji vnímají jejich učitelé.

Jediná slavnost, kterou mohou Svědkové Jehovovi slavit, je takzvaná Památná slavnost. Podle oficiálních stránek organizace je tato slavnost známá také jako Pánova večere, Večere Páně, nebo Poslední večere a jejím účelem je připomenout si Ježíše, a zároveň mu projevit vděčnost za jeho oběť, kterou učinil v náš prospěch. Tato slavnost se koná jednou za rok a jako symboly Kristova těla a krve se při ní používají nekvašený chléb a červené víno. Tímto aktem je tedy Kristus jakoby znovu obětován.⁴⁶

1.2.2 Základ učení – Víra ve dvojí „stádo“ spasených

Jak již bylo v práci několikrát zmíněno, Svědkové Jehovovi věří v příchod armagedonské bitvy, se kterou přijde konec lidských dějin a nastane Boží království na zemi, jehož králem bude Ježíš Kristus. S Božím královstvím na zemi je spojena víra ve dvojí „stádo“ spasených. V publikaci, Co Bible doopravdy říká, je uvedeno, že v „malém stádu“ bude 144 000 pravých křesťanů, kteří budou opět vzkříšeni a budou vládnout společně s Ježíšem z nebe. Výběr této skupiny započal o Letnicích

⁴⁴ Tamtéž, s. 6.

⁴⁵ Tamtéž, s. 6.

⁴⁶ *Pánova večere - proč ji svědkové Jehovovi slaví jinak, než ostatní náboženství?* [online]. [cit. 2016-12-20]. Dostupné z: <https://www.jw.org/cs/svedkove-jehovovi/caste-otazky/panova-vecere/>

roku 33 n. l. a pokračuje dodnes. Toto je mimo jiné i fakt, proč se Svědkové Jehovovi nebojí smrti. Jsou si totiž téměř jisti, že budou opět vzkříšeni. Co se týče druhého „velkého stáda“, tak to se podle učení Svědků bude skládat ze Svědků žijících pod touto vládou na obnovené zemi v harmonii a míru.⁴⁷

Již v roce 1914 nastalo Boží království na nebi, jelikož se stal Ježíš králem, porazil Satana a vyhnal ho z nebe. Tímto se naplnila Boží vůle a zavládla na nebi harmonie. Vyhnání ale Satana rozzuřilo a ve svém hněvu působí na zemi velké utrpení. Toto utrpení se projevuje ve válkách, kterými jsou od roku 1914 protkány dějiny lidstva, nedostatkem potravy, zemětřeseními a nemocemi. Pro Svědky je ale útěchou, že armagedon je podle interpretace Bible očekáván v dohledné době, a tak toto utrpení nebude dále pokračovat, jelikož bude odstraněn Satan a země se stane rájem. V ráji nebudou lidé nemocní, nebudou umírat a všude bude panovat harmonie.⁴⁸ Jak již bylo zmíněno v kapitole zabývající se vznikem a vývojem společnosti, konec světa byl předpovězen Svědky několikrát. V současnosti se uznává nauka, která říká, že konec světa přijde v období generace, která navazuje na generaci, jež pamatuje rok 1914.

Zajímavé je ale to, co se stane s lidmi, kteří nejednají v souladu s Boží vůlí. Podle informací ve výše uvedené publikaci budou takoví lidé během poslední bitvy usmrceni.⁴⁹ Toto učení má velice velkou utěšitelskou funkci pro všechny lidi, kteří prožívají nějakou životní krizi, ztrátu milované osoby, strach ze smrti či nějaké obdobné utrpení. Představa, že v dohledné době přijde konec jejich utrpení, spojená se strachem z padnutí v armagedonské bitvě, je jistě jedním z hlavních důvodů, proč lidé do společenství Svědků Jehovových vstupují a proč se upínají na jejich učení.

Za zmínku stojí také to, že se toto učení o konci světa setkává s velkým nepochopením ze strany jiných křesťanů. Vojtěch Engelhart zejména upozorňuje na otázku, proč Svědkové tak urputně trvají na tak krutém zničení téměř celého lidstva spálením bezbožníků, a dodává svůj názor, že „jde zřejmě o známý trik každé

⁴⁷ *Co Bible doopravdy říká?*. New York: Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania, 2009. s. 74.

⁴⁸ Tamtéž, s. 85.

⁴⁹ Tamtéž, s. 82.

*teroristické propagandy: Vystrašit ubohého občana až k hysterii, aby se pak tím snadněji dal polapit pod ochranná křídla sekty, kde prý jedině lze najít záchranu.*⁵⁰

1.2.3 Bible – kniha od Jehovy

Bible, Písmo, Kniha knih, je posvátnou knihou všech křesťanských církví. Svědkové Jehovovi berou Bibli jako dar od Jehovy, za který mu můžeme být opravdu vděční, protože nám odhaluje věci, které bychom se jinak nedozvěděli, obsahuje životní zásady a pomáhá přiblížit se k Jehovovi.⁵¹

Svědkové také zastávají názor, že Bible je jednoduše, vědecky přesná a obsahuje proroctví, z nichž se již některá naplnila. Díky této skutečnosti nemáme podle nich také důvod pochybovat o konci světa. Konkrétně je v publikaci *Co Bible doopravdy říká?*, uvedeno: „*Vždyť jestliže Jehova Bůh splnil své sliby v minulosti, máme pádné důvody věřit tomu, že splní také svůj slib o pozemském ráji. Skutečně máme naději na věčný život, jež před dlouhotrvajícími časy slíbil Bůh, který nemůže lhát.*“⁵²

Společnost Svědků Jehovových je často terčem kritiky z toho důvodu, že si, podle některých, názory z Bible interpretují tak, aby odpovídaly jejich představám. Těmto kritikám se Svědkové ale ostře brání a pevně si stojí za tím, že všechny své názory utvářejí přesně podle Bible.

1.2.4 Morální principy Svědků Jehovových

Podle publikace, *Co Bible doopravdy říká?*, je cílem každého Svědka, aby se stal Jehovovým přítelem. Jehova si však své přátele vybírá podle toho, zdali naslouchají jeho hlasu a jejich myšlení i konání je v souladu s jeho pravidly.⁵³ Podle těchto pravidel se tedy řídí i žáci, kteří jsou tohoto vyznání, a proto je důležité, aby o nich věděli i učitelé, zejména pak učitelé Výchovy k občanství.

⁵⁰ ENGELHART, Vojtěch. *Kdo jsou svědci Jehovovi?*. Olomouc: Matice cyrilometodějská Olomouc, 1992, 55 s., s. 41.

⁵¹ *Co Bible doopravdy říká?*. New York: Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania, 2009. s. 18.

⁵² Tamtéž, s. 25.

⁵³ Tamtéž, s. 115.

Nejdůležitějším pravidlem je, že Svědek musí zavrhnout vše, co Jehova nenávidí a zároveň milovat to, co miluje on. Věci, které Jehova nenávidí, jsou prakticky v souladu s dnešními morálními principy. Jedná se o vraždu, sexuální nemravnost, krádež, lhaní, chamtivost, násilí, nevhodnou mluvu, neochotu zaopatřit svou rodinu, užívání tabáku a takzvaných měkkých drog.⁵⁴ Dá se tedy předpokládat, že dítě, které bude vyrůstat v rodině Svědků, bude mít vypěstované dobré morální zásady, nebude brát návykové látky a s největší pravděpodobností ani nebude agresorem šikany.

Mimo to musí mít Svědek úctu k životu. Ta se projevuje vykořeněním jakékoli nenávisti ke druhým lidem, zbavením nečistých návyků a tím, že nelze vzít život nenarozenému dítěti.⁵⁵

Dalším problematickým prvkem, jenž byl často diskutován zejména v minulém století, je odmítání vykonávání vojenské služby a odmítání války celkově. Podle Vojtěcha Engelharta se Svědkové Jehovovi opírají pouze o biblické tvrzení, že „*Každý, kdo sahá po meči, mečem zahyne.*“, ale už neberou v potaz skutečnost, že dějiny Vyvoleného národa jsou řetězcem válek, a i v Novém zákoně jich je též nemalé množství.⁵⁶ Je zřejmé, že také na tuto problematiku lze narazit především v hodinách Výchovy k občanství, a to zejména ve vzdělávací oblasti Člověk, stát a právo.

Nejkontroverznějším pravidlem je ale zajisté projevování úcty ke krvi. Tato úcta podle Svědků pramení již z toho, že když Kain zabil svého bratra Ábela, Jehova mu řekl: „*Krev tvého bratra křičí ke mně ze zemské půdy.*“⁵⁷ Z tohoto výroku je podle nich patrné, že podle Jehovy krev představuje život, a proto ji zakázal jakkoli přijímat. Jedná se nejen o příjem v podobě potravy, ale i o transfuzi. Svědkové Jehovovi se k tomuto tématu v příručce, *Co Bible doopravdy říká*, vyjadřují těmito slovy: „*Nechceme umřít. Pokud bychom se však snažili zachránit si současný život za cenu porušení Božího zákona, ohrozili bychom tím svou vyhlídku na získání věčného života.*“

⁵⁴ Tamtéž, s. 122.

⁵⁵ Tamtéž, s. 126.

⁵⁶ ENGELHART, Vojtěch. *Kdo jsou svědci Jehovovi?*. Olomouc: Matice cyrilometodějská Olomouc, 1992, 55 s., s. 49.

⁵⁷ *Co Bible doopravdy říká?*. New York: Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania, 2009. s. 129.

Je tedy moudré důvěřovat tomu, že pokud z nějakého důvodu zemřeme, náš Životodárce na nás bude pamatovat při vzkříšení a drahocenný dar života nám vrátí.“⁵⁸

Zdeněk Vojtíšek v Encyklopedii náboženských směrů a hnutí v České republice k tomuto tématu ještě dodává, že se nejedná pouze o zákaz krevní transfuze, ale i o zákaz očkování a zákaz transplantace.⁵⁹ Právě díky těmto zákazům jsou Svědkové většinou společností velmi odsuzováni, ale málokdo ví, z jakého důvodu takto činí.

⁵⁸ Tamtéž, s. 131.

⁵⁹ VOJTÍŠEK, Zdeněk. Encyklopedie náboženských směrů v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství. Praha: Portál, 2004, 462 s. ISBN 80-7178-798-1. s. 98.

1.3 Společenství

Velmi charakteristickým znakem Svědků Jehovových je dle Zdeňka Vojtíška podrobně rozpracovaný systém společenství, do kterého je každý člen zapojen. Mimo to také vstupem do daného společenství automaticky podléhá vedení organizace a za přestupky vůči němu je společensky sankcionován.⁶⁰

Jelikož se jedná o důležitý prvek pro pochopení celé problematiky, jsou mu věnovány následující podkapitoly, které se zabývají popsáním celé organizace, jejích jednotlivých sborů a průběhu shromáždění. Dále jsou zaměřeny také na to, jaký vliv má společenství na psychiku jedince a jak působí na děti a dospívající, přičemž budou jednotlivé záležitosti uchopeny i ze sociologického hlediska.

1.3.1 Organizace Svědků Jehovových

Ze sociologického hlediska je Organizace Svědků Jehovových velkou formální sociální skupinou. Podle teorie socioložky Elišky Novotné se již nejedná o velkou sociální skupinu, ale o formální organizaci, jelikož počet členů je vyšší než 39 a je zde velká potřeba po organizování skupinových činností.⁶¹

1.3.2 Sbory Svědků Jehovových a shromáždění

Stejně tak, jako většina velkých formálních skupin, se i Organizace Svědků Jehovových skládá z dalších menších formálních skupin, kterými jsou takzvané sbory. Na oficiálních stránkách organizace můžeme najít pouze to, že o každý sbor se stará rada starších a pravidelně do něj přijíždějí cestující starší, kteří jsou označováni jako krajší dozorcí. Dále pak, že biblické vedení a pokyny poskytuje vedoucí sbor, což je skupina starších, kteří jsou Svědky už dlouhou dobu a slouží v ústředí Svědků

⁶⁰ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. Praha: Portál, 2004, 462 s. ISBN 80-7178-798-1. str. 98.

⁶¹ NOVOTNÁ, Eliška. *Sociologie sociálních skupin*. Praha: Grada, 2010. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2957-2. str. 66.

Jehovových ve Warwicku ve státě New York ve Spojených státech.“⁶² Z toho je patrné, že i samotné sbory jsou naprosto podřízeny hlavnímu vedení organizace.

Jak bylo několikrát řečeno, jedná se o formální skupinu, a tak je zřejmé, že jsou v rámci ní dodržována pravidla a zásady. Mezi ně patří i „docházka“ na shromáždění sboru, které se konají v sálech Království.

Shromáždění se konají dvakrát týdně a jejich náplní je uctívání Jehovy a studium Bible. Víkendové setkání se konkrétně skládá z půlhodinové biblické přednášky, při které daný řečník vysvětluje a radí, jak uplatňovat zásady z Bible, a hodinového studia Strážné věže, při němž se společně diskutuje o myšlenkách z článku ve studijním vydání tohoto periodika.⁶³

Druhé shromáždění se koná jeden večer v týdnu a nese název Náš křesťanský život a služba. Toto shromáždění se skládá ze tří částí a je založené na práci s pracovním listem. První část se zabývá pochopením určité pasáže z Bible. Druhá obsahuje scénky, které dávají vodítko k tomu, jak mluvit o Bibli s ostatními lidmi. A poslední, třetí část, je zaměřena na uplatňování biblických rad v každodenním životě.⁶⁴

1.3.3 Vliv společenství na osobnost jedince

Ze sociologického hlediska, podle teorie Elišky Novotné, se jedná spíše o uzavřenou sociální skupinu, jelikož je u ní pozorována malá prostupnost hranic. To znamená nejen to, že do ní neproudí myšlenky zvenčí, ale také, že je těžké do takové skupiny vstoupit či z ní vystoupit.⁶⁵ V případě Svědků Jehovových je konkrétně vcelku lehké do organizace vstoupit, ale vystoupení je velmi společensky sankcionováno.

⁶² *Oficiální stránky svědků Jehovových: jw.org* [online]. [cit. 2016-12-19]. Dostupné z: <https://www.jw.org/cs/>

⁶³ Tamtéž

⁶⁴ Tamtéž

⁶⁵ NOVOTNÁ, Eliška. *Sociologie sociálních skupin*. Praha: Grada, 2010. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2957-2. str. 66.

Například jedinec, který ze společnosti vystoupí, je pak ostatními pronásledován a je vystaven velkému opovržení.

Problematika zmíněná v předchozím odstavci již souvisí s tím, že v každé formální skupině se objevují i malé neformální skupiny s neformálními vztahy. Milan Nakonečný ve svém díle Sociální psychologie označuje náboženské skupiny přímo jako malé sociální skupiny, jelikož splňují požadované znaky, kterými jsou: „*1. vztahy mezi členy jsou navzájem závislé – chování každého člena ovlivňuje chování každého jiného člena, 2. členové mají společnou ideologii – soubor názorů, hodnot a norem, které regulují jejich vzájemné vystupování.*“⁶⁶

Podle Nakonečného je skupinová příslušnost životní nutností, jelikož společenské skupiny člověku umožňují uspokojovat jeho sociální potřeby a dávají mu pocit bezpečí, sounáležitosti a důvěry.⁶⁷ Díky výše zmíněným faktům je náboženská skupina velice přitažlivá pro ty, kteří ztratili svou primární sociální skupinu – rodinu, nebo pro ty jedince, kteří prožívají nějakou těžkou životní situaci a potřebují dodat pocit bezpečí a přátelství. Podmínkou členství je ale podrobení se pravidlům společenské skupiny.

Opět je tedy patrná nesmírná poslušnost a duchovní oddanost Svědků. Stanislav Ferfecki se ve své populární knize *Byl jsem svědkem Jehovovým*, k této problematice vyjadřuje slovy: „*Od počátku jsem byl veden k vděčnosti a k plné důvěře vůči organizaci svědků. Teprve dnes vidím jasně, jak je tento rys pro celé hnutí svědků Jehovových charakteristický. Od prvního kroku je každý člen veden k vděčnosti a věrné oddanosti organizaci.*“⁶⁸

Podobný pohled na danou situaci má i Tomáš Novotný, který v publikaci *Přicházejí*, uvádí, že hlavním důvodem, proč se člověk stává členem Svědků Jehovových a proč se stává závislým na jejich organizaci, je to, že mu „*dává určitý sociální status a zázemí, a tak mu pomáhá zbavit se jistých komplexů méněcennosti.*“⁶⁹

⁶⁶ NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 1999. ISBN 8020006907. str. 383.

⁶⁷ Tamtéž, str. 386.

⁶⁸ FERFECKI, Stanislav. *Byl jsem svědkem Jehovovým*. Ostrava: Vydavatelství Křesťanských sborů, 1990. ISBN 80-85237-01-6.

⁶⁹ NOVOTNÝ, Tomáš. *Přicházejí*. Praha: Oliva, křesťanské nakladatelství, 1994. ISBN 80-901634-0.s. 49.

1.3.4 Působení na děti a dospívající

Pro Svědky je také velmi důležitá rodina a opět je to Bible, která dává rady členům rodiny a ukazuje jim jejich úlohu, jenž jim Jehova přidělil. Velký důraz se klade nejen na rodiče, ale také na samotné děti a dospívající. Již od útlého dětství jsou děti Svědků vedeni k dokonalé poslušnosti k rodičům, ale i k samotnému Jehovovi. Základním principem výchovy dětí je tedy poslušnost, která je však pokoušena Satanem, který využívá tlak vrstevníků, jelikož tomuto tlaku lze těžko odolat.⁷⁰ To je také důvod, proč se děti tohoto vyznání neúčastní akcí, které jejich vrstevníci pořádají, nejezdí většinou na školní výlety a své přátele si vybírají velmi pečlivě. Jelikož je to faktor, který působí na žákovu socializaci ve školní třídě, je mu věnována pozornost taktéž v praktické části práce.

Společnost Svědkové Jehovovi také podporuje vzdělávání svých nejmenších členů různými studijními materiály. Na oficiálních stránkách společnosti jsou dostupné Biblické komiksy, videa, písničky, aktivity, studijní projekty pro děti, Biblické říkanky a další. Co se týče těchto projektů, jsou vypracovány velmi hravou, interaktivní, a proto poutavou formou.

Stejně tak jsou na oficiálních stránkách organizace dostupné projekty pro jedince v období dospívání. Například různé pracovní listy, studijní projekty, videa, rozhovory i odpovědi na otázky z běžného osobního života.

⁷⁰ *Co Bible doopravdy říká?*. New York: Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania, 2009.

2 Problematika náboženství Svědků ve školním prostředí

Tato druhá polovina teoretické části se zabývá problematikou náboženství, zejména náboženstvím Svědků Jehovových ve školním prostředí. Objasňuje, jak se k problematice staví školské dokumenty, konkrétně RVP ZV a Školský zákon, a také to, jaké má věřící žák postavení ve třídním kolektivu.

2.1 Dokumenty

Jelikož je nutné vycházet v rámci dané problematiky i z právních pramenů, následující text je věnován tomu, jak na problematiku náboženství nahlíží dva nejdůležitější školské dokumenty – Školský zákon a RVP ZV. V případě RVP ZV je pak pozornost zaměřena zejména na Výchovu k občanství a na průřezová témata.

2.1.1 Školský zákon

Školský zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání ve znění účinném od 1. 1. 2017 do 31. 8. 2017 se zabývá náboženstvím v paragrafu 15, kde je psáno, že „*Ve školách lze v souladu se zásadami a cíli vzdělávání podle (paragrafu) 2 vyučovat náboženství. Náboženství mohou vyučovat registrované církve nebo náboženské společnosti, kterým bylo přiznáno zvláštní právo vyučovat náboženství ve státních školách, a to i společně na základě jejich písemné dohody.*“⁷¹

Svědkové Jehovovi jsou sice v České republice registrovanou náboženskou společností, ale zvláštní právo vyučovat na státních školách jim přiznáno nebylo, a to i přes to, že o něj společenství usilovalo. Z toho vyplývá, že náboženství Svědků Jehovových ve škole jako nepovinného předmětu není dle zákona možné vyučovat.

⁷¹ Školský zákon ve znění účinném od 1. 9. 2017 do 31. 8. 2017 [online]. Praha, MŠMT, 2017 [cit. 2017-10-40]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-1-1-2017-do-31-8-2017>.

2.1.2 RVP ZV

RVP ZV neboli Rámcový vzdělávací program pro základní školy je kurikulární dokument na státní úrovni vydáván Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Školní úroveň tohoto dokumentu představují Školní vzdělávací programy (ŠVP). RVP i ŠVP jsou přístupné pro širokou veřejnost.

Cílem výchovně-vzdělávacího procesu je rozvoj klíčových kompetencí, které „představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti.“⁷² V RVP ZV jsou uvedeny následující kompetence: kompetence k učení, k řešení problému, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní.⁷³

Rámcový vzdělávací program obsahuje vzdělávací obsah, jenž je rozdělen do vzdělávacích oblastí, které obsahují buď jeden, nebo více vzdělávacích oborů. Jedná se o oblasti: Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk), Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace), Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie), Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět), Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství), Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis), Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova), Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova) a Člověk a svět práce (Člověk a svět práce).⁷⁴

Na základě ŠVP je vzdělávací oblast ve škole rozčleněn do vyučovacích předmětů, přičemž jeden vyučovací předmět odpovídá jednomu, nebo více oborům. V některých případech může být více vzdělávacích oborů obsaženo v jednom předmětu. Tato skutečnost přispívá k provázanosti témat vzdělávacích oborů a k rozvoji mezipředmětových vztahů.⁷⁵

⁷² Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2017 [cit. 2017-10-30]. Dostupné z: Školský zákon ve znění účinném od 1. 9. 2017 [online]. Praha, MŠMT, 2017 [cit. 2017-10-90]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>

⁷³ Tamtéž

⁷⁴ Tamtéž

⁷⁵ Tamtéž

K plnění cílů vzdělávání slouží učivo. V RVP ZV je pouze doporučeno, ale po jeho modifikaci do ŠVP se pro členy výchovně-vzdělávacího procesu stává závazným.⁷⁶

V obsahu vzdělávacích oborů jsou kromě učiva uvedeny též očekávané výstupy. Tyto výstupy představují prakticky využitelné a ověřitelné činnosti v každodenním životě člověka. Každý výstup je označen číselným kódem, který udává: zkratku vzdělávacího oboru, označení ročníku, číselné označení tematického okruhu a číslo pořadí očekávaného výstupu v daném tematickém okruhu nebo v rámci vzdělávacího oboru.⁷⁷

V rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání platném od 1. 9. 2017 se problematiky náboženství týká zejména vzdělávací oblast Člověk a společnost, jelikož *„směřuje k tomu, aby žáci poznali dějinné, sociální a kulturně historické aspekty života lidí v jejich rozmanitosti, proměnlivosti a ve vzájemných souvislostech.“*⁷⁸ a *„důležitou součástí vzdělávání v dané oblasti je prevence rasistických, xenofobních a extremistických postojů, výchova k toleranci a respektování lidských práv.“*⁷⁹

Z oblasti Člověk a svět je problematice nejbližší obor Výchova k občanství, jelikož se *„zaměřuje na vytváření kvalit, které souvisejí s orientací žáků v sociální realitě a s jejich začleňováním do různých společenských vztahů a vazeb.“*⁸⁰ Náboženství je bezpochyby součástí sociální reality, a tak by měli být žáci s problematikou současných náboženských skupin obeznámeni, a tedy samozřejmě i s náboženstvím Svědků Jehovových.

S tímto souvisí i očekávané výstupy u jednotlivých vzdělávacích obsahů. Například u části Člověk a společnost se jedná o výstup VO-9-1-08, který zní *„žák objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné*

⁷⁶ Tamtéž

⁷⁷ Tamtéž

⁷⁸ Tamtéž

⁷⁹ Tamtéž

⁸⁰ Tamtéž

názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoj k menšinám“⁸¹ a o výstup VO-9-1-09 „*žák rozpoznává netolerantní, rasistické, xenofobní a extremistické projevy v chování lidí a zaujímá aktivní postoj proti všem projevům lidské nesnášenlivosti.*“⁸²

Kromě vzdělávacích oblastí obsahuje Rámcový vzdělávací program i doplňující vzdělávací obory, jež nejsou povinnou součástí, ale jeho obsah vhodně doplňují a rozšiřují. Jsou jimi: Dramatická výchova, Etická výchova, Filmová/audiovizuální výchova a Taneční a pohybová výchova.⁸³

Téma náboženství zajisté souvisí i s populárním doplňujícím vzdělávacím oborem Etická výchova, jelikož obsahuje aplikační téma Duchovní rozměr člověka, které je charakterizováno jako „*obrana proti sektám, tolerance k lidem s jiným světovým názorům.*“⁸⁴ Mimo to lze na otázku náboženství narazit i v tématech Etické hodnoty, Sexuální život a Rodinný život. Svědkové Jehovovi mají, jak je již zmíněno v první části, odlišné etické hodnoty a jejich zásady se v porovnání s obecnými velmi liší.

Nedílnou součástí RVP ZV jsou průřezová témata, která reflektují aktuální situaci ve společnosti. Jsou jimi: Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní a environmentální výchova. Všechna jsou povinnou součástí základního vzdělávání, a proto musí být během výchovně-vzdělávacího procesu realizována.⁸⁵

Z průřezových témat se rozebírané problematiky nejvíce týkají Osobnostní a sociální výchova a Multikulturní výchova. Osobnostní výchova zejména díky tomu, že jejím smyslem je „*pomáhat každému žákovi hledat vlastní cestu k životní spokojenosti založené na dobrých vztazích k sobě samému i k dalším lidem a světu.*“⁸⁶

Nejvíce se ale tohoto tématu práce týká Multikulturní výchova, jelikož „*zprostředkovává poznání vlastního kulturního zakotvení a porozumění odlišným*

⁸¹ Tamtéž

⁸² Tamtéž

⁸³ Tamtéž

⁸⁴ Tamtéž

⁸⁵ Tamtéž

⁸⁶ Tamtéž

*kulturám. Rozvíjí smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci, vede k chápání a respektování neustále se zvyšující sociokulturní rozmanitosti. U menšinového etnika rozvíjí jeho kulturní specifika a současně poznávání kultury celé společnosti, majoritní většinu seznamuje se základními specifiky ostatních národností žijících ve společném státě, u obou skupin pak pomáhá nacházet styčné body pro vzájemné respektování, společné aktivity a spolupráci. Multikulturní výchova se hluboce dotýká i mezilidských vztahů ve škole, vztahů mezi učiteli a žáky, mezi žáky navzájem, mezi školou a rodinou, mezi školou a místní komunitou. Škola jako prostředí, v němž se setkávají žáci z nejrůznějšího sociálního a kulturního zázemí, by měla zabezpečit takové klima, kde se budou všichni cítit rovnoprávně, kde budou v majoritní kultuře úspěšní i žáci minorit a žáci majority budou poznávat kulturu svých spolužáků – příslušníků minorit. Tím přispívá k vzájemnému poznávání obou skupin, ke vzájemné toleranci, k odstraňování nepřátelství a předsudků vůči „nepoznanému“.*⁸⁷

S tím souvisí i přínosy tohoto průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka, ve kterých se mimo jiné objevuje i to, že v oblastní vědomostí, dovedností a schopností žáka „rozvíjí dovednost orientovat se v pluralitní společnosti a využívat interkulturní kontakty k obohacení sebe i druhých“⁸⁸, „učí žáky komunikovat v životě ve skupině s příslušníky odlišných sociokulturních skupin, uplatňovat svá práva a respektovat práva druhých, chápat a tolerovat odlišné zájmy, názory i schopnosti druhých“⁸⁹ a „rozvíjí schopnost poznávat a tolerovat odlišnosti jiných národnostních menšin, etnických, náboženských, sociálních skupin a spolupracovat s příslušníky odlišných sociokulturních skupin.“⁹⁰

Z předchozích odstavců tedy vyplývá, že v RVP ZV je obsaženo mnoho částí, které souvisí s tématem orientace ve společnosti, s náboženstvím, a tudíž i s problematikou Svědků Jehovových. Je tedy zřejmé, že pokud bude ve třídě žák, který je Svědkem Jehovovým, může se tato skutečnost promítnout do výchovně-vzdělávacího procesu.

⁸⁷ Tamtéž

⁸⁸ Tamtéž

⁸⁹ Tamtéž

⁹⁰ Tamtéž

2.2 Možné komplikace ve výuce

Tato kapitola, jež je poslední z teoretické části, se věnuje tomu, jaké komplikace mohou nastat ve výchovně-vzdělávacím procesu v případě, že jeho součástí bude žák, který vyznává náboženství Svědků Jehovových. V rámci této kapitoly je nutno podotknout, že se jedná o teoreticky možné případy. Cílem je totiž propojení části teoretické s částí praktickou. Jelikož jde o velmi širokou a těžko vymežitelnou oblast, pohled je soustředěn zejména na roli žáka ve třídním kolektivu a postoje jeho vyučujícího.

V předchozích kapitolách bylo několikrát zmíněno, že působení rodičů, i celé komunity Svědků Jehovových, je na děti velmi intenzivní. Pravděpodobně se tedy názory žáka, vyznávajícího toto náboženství, budou projevovat i ve třídním kolektivu či ve výuce. David Fontana uvádí, že rozdíly v náboženském přesvědčení mohou vést k nedorozumění, předsudkům, a dokonce i k aktivnímu nepřátelství.⁹¹

Ohledně postoje učitele zdůrazňuje Fontana to, že jeho největším úkolem je starat se o to, aby „*žádné dítě netrpělo svým etnickým původem a aby se děti navzájem nehodnotily podle barvy, dialektu nebo víry.*“⁹² To je rozhodně nelehký úkol.

U Svědků Jehovových však nejde jen o rozdíly v názorech. Problémy v rámci školní třídy mohou nastat i díky tomu, že žáci tohoto vyznání nemohou jezdit na školní výlety a účastnit se různých dalších mimoškolních akcí. Tato skutečnost může mít za následek to, že žák bude ze třídního kolektivu vyloučen, jelikož právě mimoškolní akce velkým dílem přispívají k socializaci žáků, rozvoji vzájemných vztahů, a celkově ke zdravému třídnímu klimatu.

Důležitost zařazení jedince do třídy, jakožto sociální skupiny, je uvedena ve většině pedagogických publikací. Například Jan Čáp a Jiří Mareš píše o důležitosti školní třídy a skupině vrstevníků, že „*poskytuje mladistvému příležitost v interakci a komunikaci, které mu nejsou nadřazeny jako rodiče a učitelé. Mladistvý se učí komunikaci s osobami různých názorů a vlastností osobnosti, plnit rozmanité sociální*

⁹¹ FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. Vyd. 3. Přeložil Karel BALCAR. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-725-1. s. 32.

⁹² Tamtéž, s. 33.

role: vedeného i vedoucího, smiřovatele aj. Učí se prosazovat určitý názor a také ho korigovat, řešit konflikty, diskutovat, argumentovat, vyjednávat, seznámit se s hlediskem druhého, hledat kompromis, bránit se, vyrovnávat se i s nespravedlností a nezdarem.“⁹³ Zajímavé je, že vše výše zmiňované učí děti a dospívající i společnost Svědků Jehovových. A tak zůstává otázkou, zdali náboženská skupina může žákovi nahradit plnohodnotný kontakt se svými vrstevníky, či nikoli.

⁹³ ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1993, 415 s. ISBN 8070665343.

Praktická část

3 Metodologie

Výzkum je zaměřen na postoje žáků (Svědků Jehovových) a učitelů předmětu Výchova k občanství/Základy společenských věd k problematice Svědků Jehovových ve výchovně-vzdělávacím systému. Nejprve bude následující text zaměřen na cíle výzkumného šetření, poté na použité výzkumné metody, a nakonec na popis výzkumných vzorků.

3.1 Cíle výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření je zjistit, jak se Svědkové Jehovovi staví ke školní docházce a zdali ji nějakým způsobem jejich víra ovlivňuje. Aby byl pohled na danou situaci objektivní, druhým cílem je ověření, jestli se jejich pohled na situaci shoduje s postoji učitelů předmětu Výchova k občanství. Poté jsou na základě postojů všech respondentů navrženy cesty řešení dané problematiky.

Dílčím cílem je také zjištění, zdali se učitelé ve svých hodinách věnují problematice náboženství, a pokud ano, tak jakým způsobem.

3.2 Metody výzkumu

Při realizaci praktické části bylo využito kvalitativních metod, a to konkrétně pozorování a polostrukturovaného rozhovoru neboli interview.

Podle Jana Čápa metoda pozorování „zachycuje údaje o člověku, jeho činnostech a projevech psychiky ve vztahu k prostředí.“⁹⁴ Pavel Říčan toto tvrzení rozšiřuje o fakt, že pozorování musí být cílevědomé a výsledky našeho zkoumání bychom měli kvalitně analyzovat, abychom došli k poznatkům, které potřebujeme zjistit.⁹⁵

⁹⁴ ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1993, 415 s. ISBN 8070665343. s. 151.

⁹⁵ ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie: příručka pro studenty*. Vyd. 2., dopl. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-406-9. s. 250.

Pozorování potřebné pro tuto práci probíhalo v průběhu šestnácti měsíců, během nichž byly uskutečňovány návštěvy sborů Svědků Jehovových a jejich kázání. Díky tomu bylo možné poznat jak jejich sociální skupinu, tak i mentalitu členů společenství.

Druhou použitou kvalitativní metodou byly polostrukturované rozhovory. Polostrukturovaný rozhovor velmi výstižně charakterizoval Jan Skutil, podle něhož „*polostrukturované interview je kompromisem mezi strukturovaným a nestrukturovaným a je pravděpodobně nejrozšířenější podobou interview. Tazatel se drží předem připravených otázek, avšak průběžně reaguje na podněty, které přichází ze strany respondenta. Nejedná se tedy pouze o sledování schématu.*“⁹⁶ Ján Ferjenčík v knize Úvod do metodologie psychologického výzkumu popisuje polostrukturovaný rozhovor podobně a zdůrazňuje, že přes zvýšenou aktivitu interviewujícího (má připravený seznam otázek), si respondent může vybrat svůj styl odpovědi.⁹⁷

Rozhovory byly uskutečňovány, stejně tak jako pozorování, v průběhu šestnácti měsíců. Probíhaly na předem vybraných specifických místech, kde lze předpokládat, že se účastníci rozhovorů budou cítit dobře a bude jim prostředí příjemné, jako příklad lze uvést kavárnu. Faktor prostředí zde byl velmi důležitý také z toho důvodu, že téma patřilo mezi citlivé až choulostivé, a tak bylo nutné navázat s respondentem vřelý a důvěrný kontakt. Rozhovory probíhaly mezi čtyřma očima a respondent byl vždy obeznámen s tím, že jeho výpovědi zůstanou anonymní.

Jak již bylo zmíněno, velmi důležitou složkou bylo navázání vztahu s respondentem. Z tohoto důvodu se nikdy uskutečňované rozhovory neomezovaly pouze na otázky výhradně potřebné k dosažení výzkumných cílů, ale především při zahájení a zakončení rozhovorů byly začleněny otázky obecnějšího charakteru, které měly pomoci k navázání důvěrnější atmosféry mezi oběma aktéry rozhovoru a zároveň pomohly porozumět charakteru zpovídané osoby jako osobnosti.

⁹⁶ SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. 1 vyd. Praha: Portál, 2011, 254 s. ISBN 978-80-7367-778-7. s. 91.

⁹⁷ FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-367-6. s.175.

Každé výzkumné setkání trvalo v průměru 60 minut, přičemž samotný rozhovor a otázky týkající se dosažení výzkumných cílů zabraly v průměru 5 minut, což dokazuje důležitost úvodního a závěrečného povídání a navození přátelské atmosféry. Časy se lišily podle komunikativních schopností respondentů, jejich zainteresovanosti do tématu a dalších faktorů. Ani v jednom případě však nedošlo k odmítnutí rozhovoru. Rozhovory byly nahrávány jako zvukový záznam, převedeny do totožné písemné podoby. Též nutno podotknout, že respondenti jsou v následném rozhovoru uvedeni pod velkými tiskacími písmeny, aby byla plně zachována jejich anonymita.

3.3 Výzkumný vzorek – Svědkové Jehovovi

Prvním výzkumným vzorkem bylo dvanáct Svědků Jehovových. To, zdali danou víru vyznávají, ověřovala první otázka, která zněla: „*Jste svědkem Jehovovým? Věříte v jejich učení?*“. Jedenáct respondentů odpovědělo na tuto otázku kladně, přičemž v jejich odpovědi byla patrná naprostá rozhodnost a pevnost v tomto přesvědčení. Pouze jedna respondentka odpověděla, že Svědkem byla po celou dobu školní docházky, ale v současnosti už jím není. To velmi ovlivnilo i její další odpovědi, o čemž bude několikrát zmíněno v následujících kapitolách.

Všichni respondenti byli ve věku dvaceti až dvaceti sedmi let. Toto věkové rozmezí bylo vybráno záměrně, jelikož bylo důležité, aby měli ukončenou školní docházku, ale zároveň ji ještě měli v živé paměti a dokázali tak adekvátně odpovídat na položené otázky.

Genderové rozložení bylo ovšem poměrně nerovnoměrné. Jednalo se o dva muže a deset žen. Tento fakt byl způsoben tím, že další kontakty byly získávány vždy na základě již proběhlých rozhovorů. Zároveň je možné se domnívat, že to může být způsobeno také větší náklonností, otevřeností a sdílností u dívek než u chlapců.

Dalším společným faktorem respondentů je to, že všichni pocházeli z Královéhradeckého kraje, většinou přímo z krajského města, nebo přilehlého okolí.

3.4 Výzkumný vzorek – Učitelé VKO a ZSV

Druhým výzkumným vzorkem byli učitelé. Jednalo se o dvanáct učitelů Výchovy k občanství a Základů společenských věd, jelikož právě jich se týká

zkoumaná problematika nejvíce. Konkrétně sedm učitelů Výchovy k občanství (zaměření na ZŠ) a pět učitelů Společenských věd (zaměření na SŠ). Vzorek obsahující i vyučující na SŠ byl vybrán účelně, poté, co se v rozhovorech se Svědky velmi často začala objevovat témata výuky náboženství na střední škole a přišlo mi tak nutné tento fakt reflektovat i ze strany učitelů.

Věk respondentů se, na rozdíl od předchozího vzorku, velmi lišil. Nejmladšímu respondentovi je dvacet pět let a nejstaršímu šedesát dva let. Je s podivem, že věk neměl žádný vliv na výpovědi, a tudíž jej nelze brát jako důležitý ukazatel.

Genderové rozložení bylo opět nevyvážené. Mezi respondenty byli tři muži a devět žen. Tato skutečnost je ale přirozená, jelikož v českém školství je pouze přibližně 14 % mužů. Ani zde ale pohlaví nemělo vliv na odpovědi a nijak se neprojevovalo do výzkumu.

Všichni respondenti opět pocházeli z Královéhradeckého kraje a též zde vykonávali svou pedagogickou činnost.

Za závěr je nutno podotknout, že všichni respondenti byli velmi vřele nakloněni spolupráci, téma je hluboce zaujalo a neměli problém odpovídat na všechny otázky. Komunikace se všemi byla velmi příjemná, inspirativní a podnětná, což velmi kladně přispělo k průběhu celého výzkumu.

4 Postoje respondentů k problematice Svědků Jehovových ve výchovně-vzdělávacím systému

Tato obsáhlá kapitola, jež je hlavní částí celé práce, bude věnována výsledkům výzkumu, a to konkrétně tomu, jak se Svědkové Jehovovi vidí v rámci výchovně-vzdělávacího systému i tomu, jaký je postoj učitelů k dané problematice. Cílem je tedy potažmo zjistit, zdali může přítomnost Svědka ve školní třídě přinést nějaké případné komplikace, a pokud ano, tak jaké existují způsoby jejich řešení.

4.1 Postoje Svědků Jehovových

Je velmi zajímavé, že ačkoli se výzkumu účastnilo 12 respondentů, většinou byly jejich výpovědi poměrně podobné. Pouze odpovědi u dotazované K se lišily, jelikož se již ke Svědkům Jehovovým nehlásí, a tak je její pohled na celkovou situaci

specifický a rozdílný. To může potvrzovat fakt, že ve společenství Svědků Jehovových jsou opravdu velmi podobě smýšlející lidé se stejnými postoji a hodnotami.

Zkoumané postoje lze rozdělit na dílčí témata, kterých se týkaly jednotlivé otázky, které byly respondentům kladeny a jejichž seznam lze nalézt v příloze č. 1. Následující podkapitoly jsou již výstupem k jednotlivým tématům.

4.1.1 Postoj ke křesťanským svátkům

O problematice odmítání křesťanských svátků bylo již psáno v teoretické části práce. Proto na tomto místě bylo zajímavé sledovat, jak tomu je ve skutečnosti. Zároveň se křesťanských svátků týká velká část kulturního života ve škole, a tak jedna z otázek rozhovoru zněla: „*Jaký je Váš postoj ke křesťanským svátkům?*“.

Všech dvanáct respondentů se shodlo, že křesťanské svátky odmítají. Mezi nejčastější důvody patřil fakt, že Vánoce a Velikonoce nejsou podle jejich učení křesťanské svátky, jelikož o nich není v Bibli žádná zmínka. Respondentka A konkrétně odpověděla, že „*kdyby to byl čistě křesťanský svátek, tak mi to nevadí, protože my jsme křesťané. Ale jelikož je to namíchané se všema pohanskýma svátkama a bohama, tak se mi to prostě nelíbí a nikdy bych to nepodporovala.*“ Vyjádření respondentky F bylo velmi podobné. Znělo: „*Jako křesťanka se snažím řídit Bibli, a to v úplně každé oblasti života. No a Bible nám jasně říká, jaké svátky si máme připomínat a slavit je. A Vánoce a Velikonoce mezi nimi nejsou.*“

Zajímavé je, že dotazovaní často připojovali k odpovědi i tvrzení, kde zdůrazňovali, že jim jejich postoj vyhovuje. Například dotazovaná E konstatovala: „*Nechci dělat něco jen proto, že to dělají všichni. Někdo může namítat, že díky tomu přicházím o takovou tu radost, rodinu, dárky... ale vůbec tomu tak není. Naopak se o tyto příjemné chvíle snažím v průběhu celého roku.*“

Kromě odmítání z důvodu Biblické nepodloženosti se překvapivě objevovalo i tvrzení, které se víry netýkalo. Respondent D zdůraznil, že se odmítá slavení svátků účastnit z důvodu, že „*poslední dobou to jsou spíše komerční svátky, kdy se lidé předhánějí, jak drahé dárky si koupí, jak moc si vyzdobí domy, a pak se jednou za rok snaží chovat ke svým blízkým hezky.*“ Podobný argument uvedla i respondentka CH: „*Když pomínu původ těchto svátků a otázku biblické podloženosti, svátky mi přijdou*

především jako komerční záležitost. Na většině míst se podle mě již vytratila tradice a zbyla pouze povinnost.“ I dotazovaná K, která je bývalou Svědkyní, Vánoce a Velikonoce z principu odmítá. Přesto je slaví z důvodu, aby neochudila své děti.

Z výpovědí tedy vyplývá, že Svědkové opravdu křesťanské svátky neslaví, jelikož podle jejich názoru nejsou křesťanské, protože o nich není zmínka v Bibli. K tomuto hlavnímu tvrzení se poté přidávají i argumenty týkající se komerčnosti svátků a jejich nesmyslnosti.

4.1.2 Ovlivnění školní docházky – školní akce

Na problematiku odmítání křesťanských svátků navazovala další otázka, která zněla: *„Ovlivnila Vaše/Tvá víra nějak Vaši/Tvou školní docházku? A pokud ano, tak jakým způsobem?“* V návaznosti na předchozí otázku většina respondentů začala mluvit o slavení křesťanských svátků během školní docházky. U všech byla odpověď totožná. Vánočních besídek a jiných akcí spojených se svátky se neúčastní. Dotazovaná A uvedla, že například v období před Vánoci jezdili s rodinou na hory. Konkrétně řekla, že *„abych tam nemusela stát a hloupě koukat, tak moji rodiče vymysleli, že budeme jezdit na hory. Takže mi vždycky napsali povolenku a jeli jsme ten poslední týden na hory, kde jsme zůstali i přes svátky. No, takže to pro nás vždycky bylo jednodušší.“* Toto řešení situace uvedli, mimo dotazovanou A, i další čtyři respondenti.

S uvolňováním z těchto akcí neměl žádný učitel sebemenší problém a po domluvě s rodiči vždy daného žáka z výuky uvolnil. Uvolnění z výuky se tak jeví jako nejlepší řešení a zabraňuje tak nevhodným situacím, které by v průběhu akce mohly vzniknout. Na druhou stranu společné třídní akce přispívají k socializaci žáků a k dobrému sociálnímu klimatu ve třídě. Respondenti však uvedli, že jim tato skutečnost nijak nevadila.

Další se týkal reakce spolužáků na absenci Svědků na těchto akcích. Respondentka C uvedla: *„Vzpomínám si, že třeba v první třídě se mi spolužák smál, že neslavím Vánoce, že nedostávám žádné dárky a já jsem byla taková drzá, takže jsem se mu začala smát, protože my jsme měli „dárkový dny“, a ty nám naši dělali dvakrát do roka.“* Žádný z respondentů v tomto ohledu neuvedl setkání s nějakou vyloženě negativní reakcí. Příčinou je nejspíše fakt, že Svědkové Jehovovi vždy přesně ví, proč

danou věc nemohou dělat a dokáží si svůj názor náležitě obhájit. Již zmiňovaná respondentka C tuto skutečnost dokonale vystihla tvrzením: *„Kdybych nevěděla, proč něco nedělám, tak je to horší vysvětlit i těm spolužákům. Že kdybych nevěděla, proč si za tím stojím, nebo bych řekla, že „nesmím“, tam by to bylo horší.“*

Snaha o kompromis a spolupráci není patrná jen ze strany samotných žáků, ale také ze strany rodičů. Polovina respondentů uvedla, že rodiče přišli osobně za učiteli a vše jim vysvětlili. Učitelé na to ale často zapomínali nebo si problematickou situaci neuvědomili, a tak podmínky museli žáci vykomunikovat sami. Respondent B uvedl: *„No já jsem to měl lepší, protože mě omlouvali rodiče většinou, ale znám i případy, kdy si to ty děti musely vybojovat samy. Jen na střední už jsem tohle řešil sám za sebe. Třeba jít za učitelem a domluvit si to s ním.“* Respondentka A odpověděla: *„No pamatuji si, že když jsem byla hodně malá, tak to pro mě bylo těžký to říct před celou třídou, že to dělat nebudu, protože učitelka byla pro mě obrovská autorita, takže to za mě říkali rodiče a učitelka to respektovala. Na druhém stupni na to učitelé často zapomínali, takže jsem to kolikrát musela říct. Naši mi vždycky říkali, nemusíš odmítnout dělat ten úkol. Nemusí jít o to, že musíš říct „Já to nebudu kreslit!“, ale můžeš říct „Já vám nakreslím obrázek, ale bude to strom v lese...nebudou na tom ty dárečky a tak.“ A vím, že se mě hodně ptali, proč nejdu na tu besedu, že o nic nejde, že budeme jen zpívat písničky. Tak to už pro mě v tom věku bylo náročnější vysvětlit. Ale jako jinak snad byli docela tolerantní.“*

Z výpovědi tedy vyplývá, že se Svědkové školních akcí neúčastní, potažmo jsou z nich omlouváni. Co se týče reakcí spolužáků, tak jsou většinou neutrální, jelikož Svědci jsou naučeni si své názory obhajovat a do určité míry k tomu přispívají i jejich rodiče, kteří s celou problematikou většinou předběžně obeznámí učitele.

4.1.3 Ovlivnění školní docházky – negativní reakce učitelů a spolužáků

Jelikož je vůči Svědkům Jehovovým velké množství předsudků a informace o jejich víře jsou v povědomí běžné populace nedostačující, další oblastí zájmu této práce bylo, zdali se respondenti setkali během školní docházky s nějakými negativními reakcemi ze strany učitelů a spolužáků. Na základní škole je totiž běžné, že žáci, kteří

jsou něčím specifickí, se často setkávají s nepochopením, posměšky a v krajních mezích i se šikanou.

Co se týče negativních reakcí a postojů učitelů, tak je zaznamenali pouze dva respondenti, přičemž se pouze v jednom případě jednalo o závažnější problém. Již bývalá Svědkyně, respondentka K, během rozhovoru uvedla, že *„jedna učitelka mě vysloveně nesnášela, posmívala se mi, nadávala mi, obviňovala mě, před ostatními spolužáky mě ponižovala, a když vyprávěla o nějakém svátku, tak nezapomněla vždy zdůraznit, že já ho neslavím, protože jsem Jehovistka.“* Jedná se však pouze o ojedinělé případy. Naopak většina Svědků uvedla, že k nim byli učitelé vždy spíše nakloněni, nebo si je během školní docházky oblíbili. Velmi pěknou zkušenost uvedl respondent H, který základní školu navštěvoval se svými dvěma sourozenci (trojčata), kterou popsal následujícími slovy: *„Jeden učitel, když s námi končil v devítce, tak se vyjádřil, že se bál, co od nás může čekat, protože slyšel nějaký řeči, který se říkají, ale nakonec byl příjemně překvapen, že se mu nepotvrdily žádné předsudky, což nás těšilo.“*

Polovina dotazovaných Svědků odpověděla, že byli občas vystaveni nevhodným otázkám a posměškům ze strany svých spolužáků. Nikdy se však nejednalo o fyzickou ani psychickou formu šikany, což bylo poměrně překvapující zjištění. Respondent B konkrétně uvedl: *„Spolužáci pro to občas neměli pochopení, anebo to byl takovej trošku posměch.“* To potvrdila i respondentka C, jejíž odpověď zněla: *„Tak určitě, že si nějaké věci mysleli, ale neměla jsem pocit, že bych kvůli tomu byla nějak šikanovaná, nebo že by mě nějak odstrkovali. Samozřejmě, že se se mnou bavil někdo víc, někdo míň, ale nemohu říct, že by mě to nějak negativně ovlivnilo.“*

Konkrétní posměšky se vztahovaly zejména na misijní činnost Svědků. Svědkyně G odpověděla na otázku: *„Takže ses s žádnými negativními postoji ze strany učitelů a žáků nesešla?“* slovy: *„Tak jako občas jo...to tak bejvá, že řeknou „Zas u nás byli...“, když chodíme za lidma, ale beru to tak, že člověk jim to vysvětlí a oni si na to udělají sami názor. Ale není to tak, že by mě kvůli tomu šikanovali, nebo tak něco.“* Totéž odpověděla i svědkyně J slovy: *„Pak měli třeba takový narážky, jako třeba „Zas k nám lezli“, a tak.“*

Zajímavé je to, jak se Svědci k těmto posměškům staví. Z výpovědí je patrné, že je neberou jako něco negativního, ale spíše jako samozřejmost a jsou naučeni na ně vhodně reagovat. Lze se domnívat, že příčinou této skutečnosti je velká podpora ze

strany rodiny i celého společenství. Svědek H uvedl v rámci tematiky posměšků i lehce úsměvnou příhodu, která zněla: „*No a někdy mají spolužáci občas nějaký narážky. Třeba když jednou byli spolužáci opilí, tak koukali na stromy a říkali, že se tak zvláště houpou a říkali, že za to můžu já, protože za to může bůh. (smích) Nebo jsem se doslechl, že něco říkali mezi sebou, ale nebylo to nikdy nic strašného.*“

Negativní vzpomínky uvedla pouze bývalá Svědkyně respondentka K. A to slovy: „*Slýchávala jsem hodně posměšků od starších dětí. Že po mně na chodbách pokřikovali „Jehovistko“ a tak.*“ Zároveň u této dotazované bylo patrné, že jí, na rozdíl od ostatních dotazovaných, jsou tyto otázky nepříjemné a nerada se k těmto vzpomínkám vrací. Jedná se ale pouze o ojedinělý případ, který je podle mě ovlivněn tím, že dotazovaná K již není Svědkyní, a tak celou situaci vidí zcela jinak.

Je tedy jasné, že Svědkové jsou občas během své školní docházky vystaveni díky své víře různým posměškům a celkovému nepochopení. Odmítají však potvrdit, že by byli šikanováni a k celé problematice se staví velmi pozitivně a s nadhledem.

4.1.4 Problematika náboženství ve výuce očima Svědků

Další otázka se zaměřovala na výuku náboženství na základních i středních školách v hodinách Výchovy k občanství. Zněla: „*Pamatujete si, zdali se během hodin Výchovy k občanství řešila problematika náboženství?*“ a byla položena z toho důvodu, že právě během probírání tohoto tématu, by mohly nejčastěji nastat obtížné pedagogické situace.

Bylo překvapující, že se polovina respondentů na základní škole s touto tematikou nesetkala, nebo si na to nepamatují. Druhá polovina uvedla, že se tematikou náboženství jejich učitelé zaobírali velmi zběžně a dvě dotazované projevíly zájem o větší množství informací. Respondentka A konkrétně řekla: „*Bylo to jen o tom, že učitel řekl, jaký různý náboženství existují. A to jsem si zrovna říkala, že bych mohla něco říct. Nebo něco takového. Ale učitel se tomu dále nevěnoval.*“ Bývalá Svědkyně K toto tvrzení rozšířila a její odpověď zněla: „*Nevzpomínám si, že bychom na základní škole náboženství nějak řešili. Možná okrajově. Ale myslím si, že by se to mělo více řešit a ukázat problematiku ze všech úhlů. Nejen z toho ohledu, že by se dalo zabránit*

nepříjemným situacím...předsudkům, ale také díky tomu, že to patří k základnímu rozhledu.“

Na střední škole je situace podle odpovědí respondentů jiná. Učitelé se podle nich zaobírají touto problematikou více, a tak nastane většinou prostor i pro diskusi. To však sebou nese i větší pravděpodobnost vzniku nepříjemných situací. Respondent H uvedl: *„Když jsme probírali náboženství na střední, tak jsem si vzal referát na křesťanství. No čerpal jsem hodně z našich publikací a dal jsem tam i dvě videa. To první bylo o tom, jaké je jméno Boha, a druhý video bylo tak nějak všeobecně. No a učitelka říkala, že jsem to hodně bral z našeho hlediska, protože ona je v českobratrský církvi... ale jako vycházíme spolu dobře...No ale říkala, že to chtěla víc všeobecně. Ale říkal jsem si, ať jednou také vědí, jak to bylo doopravdy. (smích)“*

S velmi nepříjemnou situací se setkal Svědek B, který na otázku, zdali se řešila během hodin Výchovy k občanství problematika náboženství, odpověděl: *„Ano a bylo to pro mě hodně nepříjemný, protože jsme měli učitelku, která nejprve začala o těch obecných vírách, o kterých povídala tak nějak normálně, a potom se dostala, to si pamatuju, sekty a kulty, se to jmenovalo. A tam nepříjemně varovala před vymývači mozků a zapojila do toho i Svědky, takže vím, že jsem se cítil dost nepříjemně. Takže jsem za ní na konci hodiny šel a řekl, že se mi nelíbí ten styl, kterým to říkala. Takže potom to otevřelo dveře pro nějakou další diskusi s ní osobně.“*

Dva respondenti uvedli, že se s tematikou náboženství setkali i v jiných předmětech, a to při probírání látky o vzniku světa. Podle výpovědí se učitel vždy zmínil o dvou teoriích vzniku světa – biblické a vědecké. Na respondentech bylo patrné, že jim vadí nadřazenost vědecké teorie nad biblickou a podle nich by se měl učitel věnovat oběma stejným dílem a nebrat biblickou teorii jako podřadnou, méněcennou. Respondentka A se vyjádřila takto: *„Často to bývá, že se věnuje jen evoluci a řeknou: tak abyste věděli, tak existuje ještě jeden přístup, a tím je stvoření.“* Takže si myslím, že by se mělo věnovat rovnocenně oboum.“

Tematika náboženství, podle výpovědí, není na základní škole běžná a učitelé se jí věnují jen velmi povrchně. Na střední škole se situace mění a dané téma se dostává do popředí. Vždy ale platí, že by měl učitel všechny náboženské směry vyučovat objektivně a vyvarovat se předsudkům a subjektivním pocitům.

4.1.5 Vlastní iniciativa Svědků během výuky

Poslední otázka rozhovoru zněla: „*Uvítal bys možnost obeznámit své spolužáky se svou vírou?*“, jelikož bylo cílem zjistit, zdali by žáci patřící mezi Svědky, měli zájem o určitou osvětu a zabránění předsudkům.

Jedenáct Svědků uvedlo rozhodně ano. Například respondentka C odpověděla: „*Určitě! Myslím si, že by to bylo určitě lepší, než kdyby to slyšeli od učitele. Protože učitel ohledně toho nemá ty přesné informace, a vykládá, co se někde dozvěděl, co někde zaslechl. Ale to je celkově běžné, že když jsme se pak bavili mezi sebou, tak někdo si myslel něco, co nebyla pravda, a já jsem mu to mohla vysvětlit. Ale někdo si to vysvětlit nenechá...myslí si stále to své, má na to právo. Ale kdyby ti učitelé měli ty informace, jak to fakt je, tak by to bylo super. Takže určitě bych se k tomu chtěla vyjádřit a byla bych za tu možnost ráda.*“ Podobně se vyjádřila respondentka F, a to slovy: „*Určitě bych to uvítala. Často jsem si totiž všímala, že moji spolužáci mají zkreslené názory o mé víře, které přejali buď od svých rodičů, nebo jiných...A když někteří z nich zjistili, jak je to doopravdy, byli překvapeni a měli spoustu otázek. Takže si myslím, že by bylo opravdu fajn dát tomu větší prostor.*“

Rozdílná odpověď byla opět jen u bývalé Svědkyně, která by nabídku obeznámit spolužáky se svou vírou, ocenila, ale nevyužila by ji. Poznamenala: „*Nelíbilo by se mi, kdyby mě učitelka pověřila, abych něco řekla o své víře a musela odpovídat na otázky. Bylo by to pro mě ponižující, ale to asi zejména kvůli tomu, že jsem k tomu učení nikdy moc netáhla. Možná, že kdybych ho žrala, tak toho využiji, ale takhle sama o sobě ne.*“

Doplňující otázka se zaměřovala na formu, kterou by při obeznamování zvolili. Téměř všichni se shodli na tom, že by se mohlo jednat o formu krátkého referátu nebo diskusi. Zbylí dotazovaní by spíše preferovali osobní rozhovory před veřejným projevem. Svědkyně C ve své výpovědi uvedla, že by výsledný referát nejprve dala na schválení a uvedla by v něm zdroje, aby se k tomu učitel mohl ještě před realizací vyjádřit. Tato výpověď byla ojedinělá a vůči učiteli velmi férová.

Dva dotazovaní se již během své školní docházky s nabídkou referátu o jejich víře setkali a využili ji. Svědek B na tuto zkušenost vzpomíná takto: „*Já vím, že jsem byl hrozně nervózní, ale bylo to super, že i druhá strana dostala možnost se vyjádřit. Ono je samozřejmé, že i když se učitel snaží být sebevíc objektivní, tak to nikdy nebude*

takové, jako když o tom mluví někdo, kdo v tom přímo je, kdo v tom vyrůstá. Takže to pak vyrojilo i plno otázek, který ti mladí lidi maj, který by se rádi zeptali, ale neměli koho. Jako proč věřit a tak. Takže to bylo přínosem jak pro ně, tak pro mě taky, protože jsem z toho měl dobrý pocit, protože jsem mohl ukázat, že jsem normální.“

Většina Svědků by se příležitosti obeznámit spolužáky se svou vírou ráda chopila. Nejčastěji by zvolili formu referátu a diskuse. Dva z nich již zkušenost s referáty o jejich víře mají, přičemž ji hodnotí velmi kladně.

Dalo by se předpokládat, že se žáci budou ostýchat o své víře mluvit, jelikož se jedná o intimní záležitost. Svědkové jsou ale od útlého věku vedeni k tomu, aby uměli obhajovat svoje názory a veřejně vyjadřovat své přesvědčení, a tak jsou k formám osvěty ve školním prostředí nakloněni.

4.2 Postoje učitelů VKO a ZSV

Výzkumu se účastnilo dvanáct učitelů a učitelek Výchovy k občanství a Základů společenských věd. Sedm respondentů mělo zaměření na druhý stupeň základní školy a zbylých pět na střední školy. Jednalo se o tři muže a devět žen, ale pohlaví, věk ani žádné další okolnosti neměly na odpovědi závažný vliv.

První otázka se vztahovala na to, zdali daní učitelé měli někdy ve své třídě žáka, který vyznával náboženství Svědků Jehovových. Bohužel jedenáct z dotazovaných se s touto situací nesetkalo, takže jejich odpovědi byly hypotetického rázu. To ale neznamená, že mají menší hodnotu. Jedna respondentka měla po dobu svého pedagogického působení ve třídě dvě Svědkyně, a proto se bude práce na její odpovědi více zaměřovat.

Otázky pokládané učitelům společenskovědních předmětů naleznete v příloze č. 2. I zde jsou výsledky prezentovány v několika oblastech.

4.2.1 Možné komplikace a jejich řešení

Druhá otázka zjišťovala, zdali si učitelé myslí, že by mohla přítomnost Svědka ve třídě způsobovat nějaké komplikace. Dva učitelé se vyjádřili, že určitě ano, jelikož se obávají posměšků a škatulkování. Například dotazovaná E uvedla: *„Já si myslím, že by to mohlo přinést poměrně časté komplikace, takže si myslím, že děti by si ho škatulkovali, protože to mají od svých rodičů naučené, že je to něco jiného. A tak se bojím toho, že by ho děti mohly odstrkovat. Tak děti se posmívají kvůli všemu...“*

Ostatní učitelé ve svých odpovědích váhali, a myslí si, že by to mohlo přinést komplikace jen za určitých předpokladů. Záleželo by podle nich na tom, jak by se žák sám projevoval. Zdali by jim vnucoval své názory, snažil se je „strhnout“ a tak dále. Velmi častou odpovědí bylo i to, že by komplikace mohly nastat v období Vánoc a celkově ve všech situacích týkajících se křesťanských svátků. Paní učitelka F odpověděla: *„Komplikace třeba v tom, jaké jsou ve škole tradice. Jo? Máme třeba vánoční besídku, Masopust, barevné velikonoční dny. Takže v tomhle určitě, ale zase na druhou stranu by se to dalo zase velice brzy dětem vysvětlit, jak to má. A svým způsobem, nenásilnou formou, on by zase mohl obohatit děti tím, jak žije on. Zase je to o názorech a jsou tam věci, které by mohly být problém. Třeba ta transfuze a tyhle*

věci. “ Podobná odpověď zněla i z úst učitele J, jehož odpovědí bylo: „*Jako já o tom moc nevím, ale rozhodně se podle mě liší v mnoha názorech, takže by mohl nastat nějaký názorový střet. No a asi nějaké vzájemné nepochopení.*“

Víceméně stejně odpověděla i učitelka G, která měla ve třídě dvě Svědkyně. Konkrétně uvedla, že „*Problémy nastávaly jen o svátcích, které nedodrží. Odcházely pryč a já je nijak nenutila zůstat. Komplikace nastávaly pouze názorové. Protože jinak se ty dívky nijak neprojevovaly.*“

Potvrdilo se tedy, že problémy ve výchovně-vzdělávacím procesu způsobují zejména oslavy křesťanských svátků a názorové rozdíly. Šikana a další formy nevhodného chování jednak žáci nepotvrdili, a ani učitelé se z velké části nedomnívají, že by k něčemu takovému mohlo dojít.

Během rozhovorů bylo zaznamenáno, že velká většina učitelů působila nejistě a často přiznávala, že ohledně tohoto tématu nic nevědí, takže je ani nenapadá, jaké komplikace by mohly nastat.

Další otázka plynule navazovala na odpovědi k otázce druhé, jelikož se zaměřovala na to, jak by naskytnuté problémy učitelé řešili a zdali by byli pro modifikace, pozměnění jejich výuky.

Zde se názory učitelů mírně lišily. Sedm dotazovaných uvedlo, že by byli maximálně tolerantní, žákovo přesvědčení by respektovali a do ničeho ho nenutili. Například učitelka SŠ, respondentka H, odpověděla: „*Tak asi bych tolerovala jeho přesvědčení. Je to lepší, než je nutit...a...asi bych to nechala na jeho vlastním rozhodnutí, pokud by to nikomu neublížovalo a nikoho neomezovalo, tak bych jim samozřejmě dovolila být v ústraní.*“ Stejně tak učitel J zmínil: „*Do ničeho bych ho nenutil. Pokud má člověk nějaké přesvědčení, myslím si, že je zbytečné ho nějak násilím tlačit do něčeho, co se mu přičí a co je mu nepříjemné. Ale rozhodně bych to chtěl nejdříve probrat s rodiči a domluvit se na nějakém společném nejvhodnějším řešení. Jako nevím, jak bych to přesně řešil. Asi by to záleželo na situaci a konkrétním žákovi.*“ Poznámka o řešení situace s rodiči se objevovala ve více odpovědích, z čehož vyplývá, že zájem o komunikaci není jen ze strany Svědků, ale také ze strany učitelů, což je základním kamenem úspěšného řešení problematických situací.

Dalších pět bylo proti modifikaci výuky podle náboženského přesvědčení. Nejčastějším důvodem byla, stejně tak jako u druhé skupiny, tolerance. Byla to ale

tolerance ze strany Svědků. Učitelka ZŠ, respondentka D, uvedla: „*Ačkoli mám k mnoha věcem pochopení, nejsem si jistá, zda je to správná cesta. Nechci říct, že bych to nepodpořila, ale mělo by to své hranice. Jednou v té škole je, a i on se měl dozvědět o jiných náboženstvích. Myslím si, že je to zbytečné vyřazování žáka z výuky a mělo by se mu to vysvětlit, že jako on má nějaké tradice a druzí ho chápou, musí se i on dozvědět o jiných tradicích a pochopit je.*“ Podobně reagovala i respondentka C, jejíž výrok zněl: „*Výuka ve škole by měla být založena na faktech a na tom, co do školy patří a neměla bych se ohlížet na to, jakou má to dítě víru. Ta výuka probíhá podle nějakých pravidel a v českém vzdělávacím systému se otevřeně mluví o katolictví, protože tam je základ našeho myšlení.*“ Na druhou stranu by s touto problematikou dále pracovali, o čem svědčí i pokračování výpovědi učitelky C: „*Určitě bych to nijak neobcházela a snažila se o tom otevřeně mluvit i s ostatními dětmi. A to, jak moc bych ho do té debaty začleňovala, to by záleželo na tom, jaká je třída, jak moc jsou ti děti empatičtí, ale i na tom, jaké je to dítě samotné, jestli o tom chce mluvit, nebo ne.*“

Dotazovaná G, která se jako jediná, do této situace dostala, řekla: „*Výuku jsem nijak neměnila. Spíše jsem ve svých hodinách využila jejich sdělení o víře a jejich názory. Kladla jsem však důraz na to, aby se v hodinách jednalo pouze o informování a nic žákům nebylo vnucováno.*“

Zdánlivě to vypadá, že se v tomto ohledu dělí učitelé na dva rozdílné tábory. Ale ve skutečnosti tomu tak být nemusí, jelikož všichni jsou schopni spolupráce, domluvy a jsou nakloněni ke vzájemnému pochopení a toleranci.

4.2.2 Výuka tematiky náboženství na ZŠ a SŠ

Druhá část rozhovoru se stáčela k problematice výuky náboženství na SŠ a ZŠ, jelikož hluboce souvisí s hlavním tématem a většina Svědků uvedla, že se jejich učitelé tomuto tématu nevěnovali vůbec, anebo jen velmi zběžně.

Pouze jedna dotazovaná uvedla, že „*se k tématice náboženství nikdy nedostala*“ a dodala, že se se zájmem o toto téma nikdy nesešla, jelikož někteří studenti ani nevědí, co je Bible. Lze se ale domnívat, že tento pohled bude ovlivňovat fakt, že zmiňovaná paní učitelka vyučuje na odborné škole.

Ostatní učitelé odpověděli, že se tématice náboženství věnují. Rozdílné však bylo, jak moc podrobně. Na základní škole většinou učitelé kladou důraz na světová náboženství a jejich základní znaky. Paní učitelka A, která v době uskutečňování rozhovoru vyučovala téma náboženství, se smíchem odpověděla: „*Takže my jsme se seznámili s těmi základními jako křesťanství, islám, hinduismus, buddhismus. S tím, že jsem jim demonstrovala muslima, jak se modlí v mešitě. (smích) Shrnuli jsme si základní znaky všech těch náboženství, popovídali jsme si o nich. Shodli jsme se, že co muslim, to nemusí být terorista.*“ Podobně se vyjádřil i učitel J, jehož výpověď zněla: „*Probíráme jen nějaký základy. Základní náboženství jako křesťanství, islám, buddhismus a židovství. Nějaké základní znaky, aby věděli, co je to Bible, Korán a tak. Jako on na to není moc čas, ale snažím se tomu věnovat co nejvíce.*“

Někteří učitelé, učící na ZŠ uvedli, že se tematikou náboženství zaobírají jen povrchně, jelikož žáci na ZŠ ještě nejsou vyspělí v názorech, a tak by diskuse mohly mít spíše negativní dopad, ale poznamenali, že by se této tématice rozhodně více věnovali na střední škole. Učitelé na středních školách, kromě jedné, se dle výpovědí tematikou náboženství zaobírají opravdu více. Je to proto, že Filosofie a religionistika je jedním z okruhů předmětu Společenské vědy.

Paní učitelka na střední škole, dotazovaná H, se k tomu vyjádřila podrobněji, slovy: „*Ano, Ano... tématice náboženství je věnováno jak ve čtvrtých ročnících – tam je teda několik tematických celků – zejména rozdělení náboženství. Pak na seminářích i ve třetím ročníku. Co se týče třeba sekt, jak čtvrté ročníky mají s odborníkem hodinovou výuku, a to je vlastně poslední hodina občanské nauky na naší škole.*“

Všichni učitelé se shodli na tom, že výuka náboženství je velmi důležitá. Proto doplňující otázka většinou zněla: „*Proč si myslíte, že je důležité věnovat se tématice náboženství?*“. Odpovědi na tuto otázku byly velice zajímavé, a proto jsou jim věnovány následující řádky.

Mnoho učitelů uvádělo jako hlavní důvod pochopení celého kulturně-historického kontextu. Například paní učitelka, dotazovaná F, uvedla: „*Už z hlediska toho, i když si to nepřiznáváme, tak křesťanství nás ovlivňuje. I v těch tradicích, které se už staly takové pohanské, ale ten základ tam je. A hlavně teda jde o to pochopit ty lidi. Třeba ten jiný národ. Takže když pochopím, v co lidé věří, tak pochopím i ten jejich svět, styl života.*“ Respondent K řekl, že: „*Tak pořád je to pohled na nějaké vidění*

světa, pořád je to pohled na vztahy, které s tím souvisí, které souvisí s tím, odkud jsme se vzali, co je smyslem života, a souvisí to i s mezilidskými vztahy mezi jednotlivými národy, nebo etnickými skupinami a myslím si, že bez toho, aniž by člověk porozuměl tomu, co se děje, tak by o tom nějaký přehled mít měl.“

Také respondentka C na otázku: „*Myslíš si, že tematika náboženství patří do hodin občanské nauky?*“, odpověděla: „*Já si myslím, že to tam patří určitě, a to nejen v rámci občanky, ale také v rámci češtiny, literatury, mluví se o tom v dějepise – druhá světová válka, to je vlastně celé o náboženství. A rozhodně by se o tom mělo mluvit z toho důvodu, aby ti děti byli vedeni k tomu, že věřit v něco není špatné, a že si každý může věřit, v co chce, pokud to je v rámci nějakých slušných mezí. Takže mohu věřit, v co chci, ale nesmím to vnucovat nikomu dalšímu, a zároveň tím nesmím nikomu ubližovat.“*

Druhá část již zmíněné otázky se věnuje důležitosti rozvoje pochopení druhých a vzájemného respektu, což bylo taktéž obsahem většiny odpovědí. Například paní učitelka D uvedla: „*Podle mého názoru je to velmi důležité, protože je zapotřebí bořit hranice a odstraňovat mýty, které ve společnosti kolují.“* Velmi trefně popsala důvod, proč se věnovat tematice náboženství, paní učitelka H. Její odpověď zněla: „*Protože čím víc člověk ví, tím více může projevit svůj názor a vlastně potom se v těch dětech projeví tolerance, pochopení toho druhého, a o to přece jde! (smích)“*

Paní učitelce C, která učí na ZŠ, byla následně položena doplňující otázka, zdali si myslí, že je tematika náboženství stále aktuální a zda by se o ní mělo mluvit již na druhém stupni základní školy. Dotazovaná paní učitelka odpověděla: „*Já si spíše myslím, že je to stále více a více aktuální téma i vzhledem k tomu, co se děje ve světě a děti o tom chtějí mluvit. A nejde říct, že to do školy nepatří. Naopak, kde jinde na to ti děti mají dostat objektivní náhled. V televizi to není a doma asi taky ne. (smích) A myslím si, že o tehle věcech lze klidně mluvit už od začátku školní docházky. Samozřejmě nějakou přijatelnou formou, ale rozhodně není potřeba čekat na druhý stupeň.“*

Podle výpovědí přijde učitelům tematika náboženství důležitá. Nabízí se ale otázka, zdali přijde důležitá i žákům samotným. Zde byly odpovědi spíše negativní. Žáky tato tematika většinou nezajímá a staví se k ní negativně. Ale samozřejmě, že se vždy najdou i výjimky. Učitel na střední škole, dotazovaný K, uvedl: „*No já si myslím,*

že je to stejné jako u všech témat. Že jsou tací, které to zajímá, a pak ti, kterým je to jedno. Ale neřekl bych, že zrovna toto téma by nějak měnilo rozložení zájmu.“

Z odpovědí je patrná důležitost, kterou učitelé výuce náboženství přikládají. Ve svých hodinách se jí věnují, čímž naplňují cíle vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Zejména poznání dějinných, sociálních a kulturně-historických aspektů života lidí. Také naplňují cíle vzdělávacího oboru Výchova k občanství. Například rozvíjení orientace v sociální realitě. Kromě toho splňují i cíle průřezového tématu Multikulturní výchova, jelikož rozvíjí smysl pro solidaritu a toleranci a vedou k porozumění jiným kulturám, čímž odstraňují předsudky vůči „nepoznanému“.

4.2.3 Přístupnost učitelů vůči aktivnímu zapojení Svědků Jehovových do výkladu

Svědkové se ve svých výpovědích vyjádřili, že by uvítali možnost obeznámit své spolužáky s tím, v co věří. Bylo tedy nutné zjistit, zdali by tuto nabídku učitelé poskytli. Z toho důvodu poslední otázkou bylo: *„Kdybyste měl ve třídě Svědka Jehovového, dal byste mu možnost, aby obeznámil své spolužáky se svou vírou?“*

Všech dvanáct dotazovaných učitelů a učitelek uvedlo, že rozhodně ano. Záleželo by ale podle nich zejména na tom, o kterého žáka by se jednalo a zdali by s tím sám souhlasil.

Důvody, proč by takto činili, byly následující. Učitel K odpověděl: *„protože je dobré, ten případ vidět nejenom zvenčí, ale i zevnitř.“*, učitel I v tom vidí *„ideální příležitost“*, podle respondentky E by to bylo *„skvělým obohacením“* a dle slov paní učitelky D je to *„nejlepší cesta, jak s tím žáky obeznámit přímo skrze jeho zkušenost.“*

Paní učitelka G již této příležitosti využila a uvedla: *„Dala jsem jim možnost k vyjádření a seznámení. Je potřeba, aby si žáci udělali svůj názor, a tohle by bylo ideální řešení. Chci, aby žáci pochopili, že když něco neznají, tak by se k tomu neměli stavět hned negativně. Že je důležité vyslechnout názory ostatních a respektovat je.“*

Podobně názor má i dotazovaná H, jejíž odpověď zněla: *„Určitě bych mu dala prostor v rámci občanské nauky. To právě chci od dětí, aby ukazovali, jaká mají přesvědčení, ale tak, že učím ty ostatní, aby dokázali tomu druhému naslouchat,*

a pokud by došlo k nějaké diskusi, tak aby ta diskuse byla taková jaksi pracovní, kreativní, aby nikoho neurážel, ale aby každý mohl hájit to svoje stanovisko.“

Z některých výpovědí ale byly cítit určité obavy. Učitelé často podotýkali, že by záleželo na tom, o kterého žáka by se jednalo, jaké by bylo v dané třídě sociální klima a jakou by měli se třídou zkušenost. Dále uváděli, že by chtěli dopředu vědět, o čem bude žák vyprávět, a diskusi by korigovali. V neposlední řadě přišla řeč i na obavy z reakce rodičů ostatních žáků. Dokonce dotazovaná CH se vyjádřila, že má strach z obvinění z agitace.

Otázku týkající se obav z reakce rodičů, jsem položila i paní učitelce C, která se k tomu vyjádřila velmi rázně: *„Já bych těm rodičům oponovala tím, že v těch hodinách mají prostor všichni děti, a ta hodina je o tom, aby spolu děti mluvili, a že všichni děti mají možnost vyjádřit slušně svůj názor, i kdyby byl negativní. A myslím si, že je fajn, když si to děti nacvičí v té škole a nemusí se pak stávat takové ty věci, že si pak budou navzájem ubližovat a nebudou to brát tak, že když je někdo jiný, tak je nutně špatný, a tudíž tady nemá co dělat. A klíčem k tomuhle je to, že se děti seznámí s tím, v čem je ten člověk jiný, a proč to tak je. Ale to se týká nejen náboženství, ale všeho.“*

Jako nejlepší formu pro realizaci obeznámení učitelé nejčastěji uváděli referát spojený s diskusi. Diskusi by však většina učitelů korigovala a dbala na to, aby nedošlo k posmívání a nevhodným připomínkám.

Učitelé a učitelky předmětu Výchova k občanství jsou tedy osvětě ze strany Svědků velmi nakloněni. Na druhou stranu ale zdůrazňují opatrnost při realizaci a brání v úvahu dalších faktorů, jako je například osobnost žáka nebo sociální klima třídy. Protože to, dle slov paní učitelky F, *„na jednu stranu to může mít velmi pozitivní vliv, a na druhou stranu to může být pěkný průšvih.“*

4.3 Cesty řešení

Na základě postojů Svědků Jehovových a učitelů společenskovedních předmětů, budou v následujících odstavcích popsány možné cesty řešení problematiky Svědků Jehovových ve výchovně vzdělávacím procesu. Jinými slovy, cílem kapitoly Cesty řešení je navrhnout učitelům Výchovy k občanství a Základů společenských věd možný návod, jak postupovat, pokud se některý jejich žák hlásí k tomuto náboženství. Tento postup se však dá aplikovat na příslušníka kterékoli jiné náboženské skupiny.

Základním kamenem je uvědomění si, že takové situace mohou přinášet nějaké komplikace, a posléze se zaměřit na to, jaké. V nejlepším případě by si měl učitel zjistit základní informace o daném náboženství, aby věděl, kde by se mohl dostat na „tenký led“. Konkrétně u náboženství Svědků Jehovových jde zejména o odmítání křesťanských svátků, neakceptování transfuze a další znaky, které jsou popsány v teoretické části práce. Mimo to se mohou vyskytnout i situace, kdy bude žák pro své náboženské přesvědčení vystaven posměškům a v krajních mezích i šikaně.

Dalším krokem by měla být konzultace s rodiči žáka, v případě, že se jedná o střední školu, tak s konkrétním žákem. S největší pravděpodobností rodič Svědka vyhledá učitele za účelem konzultace sám, ale pokud tak neučiní, měl by zájem vycházet ze strany učitele. Samozřejmě to není jeho povinností, ale předejde tím mnoha komplikacím a nedorozuměním.

Během konzultace by mělo dojít k vytvoření vzájemných „pravidel“. Mimo jiné by se měl učitel s rodiči domluvit na formě omlouvání ze školních akcí, případně ze školních výletů a některých hodin především společenskovedního základu. Přitom je velmi důležité, aby učitel projevil porozumění, ale zároveň dbal na to, aby ve vzniklých pravidlech nedošlo k porušení Školského zákona nebo k zabránění plnění výchovně-vzdělávacích cílů.

Svědkové Jehovovi budou pravděpodobně ke vzájemné konzultaci velmi nakloněni a celkově se budou o své dítě velice zajímat. Učitel by se měl při rozhovoru vyvarovat jakémukoli odsuzování, znevažování jejich víry a naléhavému přemlouvání, jelikož tyto projevy by měly pravděpodobně za následek konec spolupráce mezi rodičem a učitelem.

Dále má učitel na výběr dvě možnosti. Buď počká, až nastane nějaká situace, kde spolužáci žáka zjistí, že je členem náboženské skupiny Svědků Jehovových, anebo

je s touto skutečností obeznámí hned na začátku společné výuky. V návaznosti na zjištění této práce je vhodnější postup první, jelikož násilné upozorňování na danou skutečnost by mohlo působit na žáka diskriminujícím dojmem. Ideální je tedy počkat na moment, kdy tato skutečnost vyplyne na povrch, a až tehdy ji řešit. Důležité je problém nepřecházet, nýbrž se mu okamžitě věnovat. Například, když se žáci budou ptát, proč se daný žák nezúčastní Vánoční besídky, není vhodné vymýšlet výmluvy, ale objasnit, proč tomu tak je, popřípadě nechat samotného žáka, aby se k tomu vyjádřil. Zde je ale nutný první zmíněný bod. Učitel musí vědět alespoň základní informace, aby dokázal problematiku vysvětlit a vymyslet pádné argumenty.

Nejvhodnější situace, kdy dát žákovi možnost obeznámit své spolužáky s jeho vírou, je samozřejmě v hodinách Výchovy k občanství během výuky témat týkajících se náboženství. Učitel by se měl s žákem předem domluvit, zdali by tuto možnost uvítal, nebo by mu to bylo nepříjemné. S největší pravděpodobností žák tuto možnost neodmítne a bude si jí vážit.

Nejvhodnější metoda pro obeznámení s tematikou náboženství Svědků Jehovových je klasický referát, popřípadě prezentace ve spojení s následnou diskusí. U referátu je vhodné, aby učitel viděl text předem a věděl, o čem bude žák referovat. Diskusi by měl učitel korigovat a dbát na to, aby nedošlo k posmívání ze strany spolužáku, ale ani k nevhodnému vyjadřování ze strany referujícího žáka, ale nastala situace, kdy dojde ke vzájemnému porozumění.

Vždy se však musí brát v úvahu další fakta, jako například postavení žáka ve třídním kolektivu, jeho sociální zdatnost, ale také schopnosti jeho spolužáků porozumět řešené problematice. Dále by se nemělo opomínat brát v potaz celkové klima třídy, schopnost žáků klást otázky, umět naslouchat a další. Na základní škole nemusí mít vždy taková diskuse kladný dopad. Lepší situace nastává na střední škole, kdy už jsou studenti více vyzrálí v názorech i postojích, a mají lepší komunikační schopnosti a dovednosti.

Pro snadné řešení případných problémů je však nejdůležitější soustavná prevence proti negativnímu sociálnímu chování. Učitel nejen Výchovy k občanství či Základů společenských věd, by měl, ve shodě s RVP ZV, vést žáky po celou dobu výchovně-vzdělávacího procesu ke vzájemnému naslouchání, porozumění a k odbourávání předsudků. Mimo to by měl rozvíjet jejich komunikační schopnosti

a dovednosti, jako například umět slušně vyjádřit svůj názor nebo podat konstruktivní kritiku.

Ideální tematikou, nejen pro předcházení náboženské diskriminace, je tematika náboženství. Učitelé Výchovy k občanství a Základů společenských věd by se jí neměli vyhýbat, ale naopak ji zakomponovat do výchovně-vzdělávacího procesu co nejvíce. Důvodů je hned několik. Prvním je fakt, že náboženskou problematikou je protkána celá naše historie, a tak tvoří základní kameny naší současné kultury. A nejen to. V dnešním světě se téma náboženství dostává díky atentátům a imigrační krizi opět do zorného pole zájmu.

Úkolem učitelů by mělo být poskytnutí zcela objektivních informací ohledně tematiky náboženství svým žákům, snažit se odbourat jejich předsudky, a následně je vést k vytvoření vlastního racionálního názoru.

Mimo to problematika náboženství představuje dobrou půdu pro rozvoj všech klíčových kompetencí, zejména komunikativních, sociálních a personálních.

Celá cesta by se tedy dala shrnout do pěti základních bodů, kterými jsou: 1. Uvědomění si možných komplikací, 2. Zjištění základních informací o dané víře, 3. Konzultace s rodičem/učitelem/plnoletým studentem, 4. Okamžité řešení vzniklých komplikací, 5. Zapojení žáka, vyznávající dané náboženství, do výuky (referát). Mimo to je velmi důležitá také prevence ve formě výuky tematiky náboženství a víry.

Na závěr kapitoly je nutno podotknout, že tento postup lze použít v každém případě, kdy se učitel setká během své výuky s žákem, který je něčím specifický. Nemusí se jednat jen o Svědka Jehovového ani o příslušníka jiné náboženské skupiny, ale například i o příslušníka jiné etnické skupiny. Vždy je klíčem k řešení situace vzájemná komunikace a ochota najít společnou cestu.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo zjistit, zdali náboženství Svědků Jehovových ovlivňuje u svých mladých členů průběh školní docházky a navržení cest řešení případných komplikací.

Pro pochopení celé problematiky bylo nutné poskytnout popis náboženské skupiny Svědků Jehovových, čemuž se věnovala teoretická část práce. Kromě popisu založení organizace a jejího vývoje ve světě i u nás, byly charakterizovány i skutečnosti, kterými se tato náboženská skupina řídí, a díky nimž by mohly vzniknout hypotetické problémy ve výchovně-vzdělávacím procesu. Jedná se například o odmítání křesťanských svátků, neuznávání transfuze krve, absolutní oddanost Jehovovi a podobně.

V neposlední řadě bylo nutné klást důraz i na rozbor společnosti Svědků Jehovových. Jelikož se jedná o malé uzavřené sociální skupiny, je nezbytné si uvědomit, že jejich vliv na osobnost jedince je markantní. Tento vliv společenství je patrný již od raného věku dítěte, o čemž svědčí snaha organizace děti vzdělávat pomocí různých přednášek i vzdělávacích materiálů.

Uskupení teoretických informací se projevilo jako nelehký úkol, jelikož nejsou k dispozici publikace, které by podávaly o náboženství Svědků Jehovových objektivní a ucelený výklad. Z toho důvodu bylo čerpáno jednak z publikací vydaných Organizací Svědků Jehovových, tak i z děl dalších autorů, přičemž výsledný text teoretické části je výsledek snahy o objektivní syntézu, většinou bipolárních, pohledů na toto náboženství.

Prostřednictvím rozboru dvou důležitých školských dokumentů, Školského zákona a RVP ZV, bylo zjištěno, kde se ve školní výuce nejvíce objevuje problematika náboženství, a tedy i Svědků Jehovových. Jedná se o oblast Člověk ve společnosti, konkrétně o obor Výchova k občanství. Právě z toho důvodu byly rozhovory uskutečněny s učiteli tohoto předmětu. Z průřezových témat se tematika náboženství objevuje nejmarkantněji v tématu Multikulturní výchova. Zde se konkrétně velmi často objevuje rozvoj tolerance, respektu vůči odlišným náboženským skupinám a odstraňování nepřátelství a předsudků vůči nepoznanému.

Praktická část se kromě popisu metodologie a výzkumného vzorku, věnuje rozborům rozhovorů, které byly uskutečněny se Svědky a s učiteli předmětu Výchova k občanství, popřípadě Základů společenských věd.

Prostřednictvím rozboru rozhovorů bylo zjištěno, že dotazovaní Svědkové během své školní docházky nepocítovali žádné ostře negativní reakce ze strany spolužáků ani učitelů, avšak jejich odlišná víra nikdy nezůstala bez povšimnutí, a tak se občas stávali terčem různých posměšků a nepochopení. Tato skutečnost je však nijak netrápí a berou ji jako samozřejmost. Školních akcí zaměřených na křesťanské svátky se neúčastní, ale též této skutečnosti nijak nelitují, jelikož podle svého přesvědčení jednájí správně. Sami nepocítují, že by ze třídy, jakožto sociální skupiny, byli nějakým způsobem vylučováni. Ale to, zdali na sociální realitu ve třídě nahlíží stejně i jejich spolužáci, zůstává otevřenou otázkou k dalšímu zkoumání.

Z rozborů rozhovorů s učiteli Výchovy k občanství je patrné, že si učitelé uvědomují, že může přítomnost Svědka v hodinách působit nějaké komplikace, avšak většinou nevědí jaké, jelikož o daném náboženství nic nevědí. Jsou ale nakloněni ke konzultacím, které by vedly ke vzájemnému pochopení a společným kompromisům. Též by se ve svých hodinách snažili využít Svědkových znalostí k tomu, aby obohatil všeobecný rozhled svých spolužáků.

Během výzkumu se narazilo na neméně zajímavé téma, které se Svědky Jehovovými v kontextu výchovně-vzdělávacího procesu souvisí. Jedná se o výuku náboženství na základních a středních školách. Téměř všichni Svědkové uvedli, že se s výukou náboženství setkali jen velmi zřídka a povrchně, naopak dotazovaní učitelé konstatovali, že se výukou náboženství ve svých hodinách zabývají. Měly překvapující byly i jejich doplňující odpovědi, které se zaměřovaly na nesmírnou důležitost tematiky náboženství. A to nejen z toho ohledu, že je stále aktuální, ale také za účelem tolerance, respektu a spolupráce.

Závěr je tedy velmi pozitivní, jelikož přestože by se daly očekávat u Svědků, díky specifčnosti jejich víry, nemalé komplikace v kontextu výchovně-vzdělávacího procesu, je jim často, díky náklonnosti Svědků i učitelů, předejito.

Přes toto pozitivní zjištění je na konci práce navržena cesta řešení, jak by měl učitel postupovat v případě, že ve své třídě bude mít Svědka Jehovového. Skládá se z pěti bodů, kterými jsou: 1. Uvědomění si možných komplikací, 2. Zjištění základních

informací o dané víře, 3. Konzultace s rodičem/učitelem/plnoletým studentem, 4. Okamžité řešení vzniklých komplikací, 5. Zapojení žáka, vyznávající dané náboženství, do výuky (referát). Mimo to je velmi důležitá také prevence ve formě výuky tématiky náboženství a víry.

Na závěr je nutno podotknout, že toto řešení lze aplikovat nejen na Svědky, ale dále na příslušníky jakékoli jiné náboženské skupiny, a koneckonců i na všechny žáky, kteří jsou nějakým způsobem odlišní, specifičtí, zajímaví. Protože jen tak, že budou učitelé vést své žáky k toleranci, solidaritě a vzájemnému pochopení, může být jednou svět „lepší“. A i když se tato snaha může občas zdát jako boj s větrnými mlýny, nikdy se v ní nesmí ustát.

Seznam použité literatury

Bibliografické zdroje

REMEŠ, Prokop. *Svědkové Jehovovi: historický přehled*. Praha: Oliva, 1995. Přednášky, studie a texty. ISBN 80-85942-03-8.

MARTINEK, Branislav. *Náboženská společnost a stát: Historie svědků Jehovových v Československu*. Praha: Dingir, 2000. Přednášky, studie a texty. ISBN 80-902528-3-4.

Kdo jsou svědkové Jehovovi?: Svědkové Jehovovi v České republice. [S.l.: s.n., 1993], 14 s.

VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. Praha: Portál, 2004, 462 s. ISBN 80-7178-798-1.

HRABAL, F. R. *Lexikon náboženských hnutí, sekt a duchovních společností*. Bratislava: Cad Press, 1998, 516 s. ISBN 80-85349-79-5.

Co Bible doopravdy říká?. New York: Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania, 2009.

ENGELHART, Vojtěch. *Kdo jsou svědci Jehovovi?*. Olomouc: Matice cyrilometodějská Olomouc, 1992, 55 s.

NOVOTNÁ, Eliška. *Sociologie sociálních skupin*. Praha: Grada, 2010. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2957-2.

FERFECKI, Stanislav. *Byl jsem svědkem Jehovovým*. Ostrava: Vydavatelství Křesťanských sborů, 1990. ISBN 80-85237-01-6.

NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 1999. ISBN 8020006907.

NOVOTNÝ, Tomáš. *Přicházejí*. Praha: Oliva, křesťanské nakladatelství, 1994. ISBN 80-901634-0-8.

FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. Vyd. 3. Přeložil Karel BALCAR. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-725-1.

ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1993, 415 s. ISBN 8070665343.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie: příručka pro studenty*. Vyd. 2., dopl. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-406-9.

SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. 1 vyd. Praha: Portál, 2011, 254 s. ISBN 978-80-7367-778-7. s. 91.

FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-367-6.

Elektronické zdroje

Oficiální stránky svědků Jehovových: jw.org [online]. [cit. 2018-10-08]. Dostupné z: <https://www.jw.org/cs/>

Pánova večeře-proč ji svědkové Jehovovi slaví jinak, než ostatní náboženství? [online]. [cit. 2016-12-20]. Dostupné z: <https://www.jw.org/cs/svedkove-jehovovi/caste-otazky/panova-vecere/>

Jehovah's Witnesses organization: jw.org [online]. [cit. 2018-10-08]. Dostupné z: <https://www.jw.org/en/>

Školský zákon ve znění účinném od 1. 1. 2017 do 31. 8. 2017 [online]. Praha, MŠMT, 2017 [cit. 2017-10-40]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-1-1-2017-do-31-8-2017>.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2013 [cit. 2015-10-30]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-skolstvi/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani.docx>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Seznam otázek – Svědkové Jehovovi

Příloha č. 2: Seznam otázek – Učitelé předmětů Výchova k občanství a Základy společenských věd